

ÉLETRAJZ: MATOLCSY MÁTYÁS PÁLYAFUTÁSA (1905 – 1953)

ELŐSZÓ

Az, hogy Matolcsy Mátyás neve és tevékenysége bő 60 évvel halála – és 70 évvel munkássága befejeződése – után is folyamatosan szerepel a történészek, politológusok, politikusok, közgazdász és agrár szakemberek elemzéseiben, vitáiban, azt mutatja, hogy személye, sokirányú tevékenysége túlmutat azon a koron, amiben élt. Ez a tevékenység ma is – főleg és alapvetően politikai indítatásból – viták kereszttüzeiben áll, bár a rendszerváltozás után a korábbi abszolút balos és kommunista-marxista értékeléshez képest az utóbbi 10-15 évben jelentős változás érzékelhető a higgadt, tárgyilagos megközelítések megjelenésével. A korábbi egyoldalú értékelések egyik alapja a tényekkel nem törődő, vagy azokat jelentősen eltorzító marxista panelek szívós tovább élése. Nem található korrekt, részletes életrajz róla a szakmai és politikai közéletben. Ezt próbálja meg pótolni a jelen összeállítás.

Nehéz feladat számomra megírni Édesapám – dr. Matolcsy Mátyás – tárgyilagos, részletes életrajzát. A nehézségeknek több oka, indoka is van:

- 7 éves voltam, amikor Bajorországban a megszálló amerikai hadsereg letartóztatta őt és hazaszállítva átadta a magyar hatóságoknak. Ettől kezdve nem találkoztam vele, nem láttam őt. 12 éves voltam, amikor az ÁVH átvette a börtönök felügyeletét, attól kezdve megszűnt a levelezésünk, haláláig – sőt még azt követően egy darabig – semmit nem tudtunk róla.
- Édesapám politikai pályafutásáról keveset tudtam, a rendszerváltásig szinte csak negatív – kívülről jövő – beállítással találkoztam (Ennek a „beállításnak”, az „osztályidegen” származásomnak „áldásos” következményei csak a rendszerváltozás után haltak el, akkor is igen lassan). Édesanyámtól is viszonylag keveset hallottam róla, pontosabban munkásságáról, féltett minket (Tamás öcsémmel együtt), el akarta kerülni, hogy ez központi kérdés legyen nálunk, hogy keressük az igazunkat, és ezzel bajt hozunk a fejünkre.
- Hányatott életünk – menekülés Bajorországba, hazatelepülés, kitelepítés, felköltözés Izbégre, Pesten egyszobás albérlet – nem tette lehetővé Édesapámmal kapcsolatos dokumentumok, tárgyi emlékek, relikviák megőrzését. Szinte alig maradt valami utána. (könyveit, publikációit is csak az utóbbi években kezdtem el gyűjteni).
- Édesapám életével, munkásságával, tragédiájával kapcsolatos érdeklődésem a rendszerváltás után ébredt fel, miután Édesanyám megszerezte Édesapám

népbírósi perének iratait (másolatban), amit megmutatott, és halála előtt (1994) átadott nekem, majd tiszteletpéldányt kaptam Verebélyi Erika történelem szakos egyetemi hallgató Édesapám munkásságával foglalkozó szakdolgozatából (1994). Ekkor döbbsentem rá, hogy nem csak Édesapámról tudok keveset, hanem a korról is, amelyben élt és dolgozott. És azt is tapasztalnom kellett, hogy leszármazottaink (öcsémé és enyéme) még annyit sem tudnak, tudhatnak nagyapjukról, dédapjukról, mint én. És ez már az én hibám, felelősségem is. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy ha én nem szedem össze az adatokat, én nem írom meg, amit kell és lehet, akkor azt már az utánam jövő generációból senki nem fogja (tudja) megtenni. Nekikezdtém a gyűjtő és feldolgozó munkának.

- Mivel Édesapám élete ezernyi szállal kapcsolódik a 20. század történelméhez, a magyar közelmúlt politika-történetéhez, nagy hátrányt jelentett számomra, hogy sem történész, sem politológus nem vagyok és nem is akarom már magam átképezni ezekre a területekre. Így eme életrajz megírása során a történelmi-politikai ismerethiány lesz leginkább szememre vethető. Ezek azonban családi körben elnézhető negatívumok, de talán Édesapám majdani történelmi rehabilitációjához is hasznosítható forrás lesz ez az összeállítás.
- A valószínűleg nem kiiktatható szubjektívitasom okozta a legnagyobb, erkölcsi gondot számomra ezen életrajz összeállításakor. Illetve a szubjektívitas árnyékában meghúzódo hitelesség. Ha eskü alatt vallanám, állítanám objektívitasomat, akkor sem hinné el – jogosan – senki. A hitelesség hűvös történelmi megközelítést (kutatást, elemzést, kívüállást) igényelne, ez pedig nálam hiányzik. Ennek felismerése után egyet tehettem: amennyire csak lehetett a száraz tények leírására szorítkoztam és némi szubjektívitasnak csak a „Matolcsy Mátyás utóélete”-ben (és a hozzá tartozó 5. Mellékletben), valamint az „Epilógusban” adtam teret rövid elemzések formájában.

Érdemes rögzíteni, hogy mielőtt nekifogtam az életrajz megírásának, vele és a családdal kapcsolatban három anyagot állítottam össze a családi archívum számára:

1. A Matolcsy család gyökerei, 6. változat. 2016. október (114 oldal)
2. Börtönévek. Adalékok Matolcsy Mátyás életéhez. 2011. augusztus (95 oldal)
3. Matolcsy Mátyás népbírósi pere. 2011. november (121 oldal). Ebben található meg Édesapám börtönben megírt önéletrajza (Curriculum Vitae), ami főleg politikai tevékenységéről ad autentikus áttekintést.

Ezekből sok mindent felhasználtam az életrajzhoz. Ezeken túl még egy családi összeállításból tudtam hasznos információkat szerezni, Édesapám hűgának, nagynénémnek családtörténetéből:

4. Matolcsy Melanie (Kádár Mihályné): Családunk története. Kézirat I.-IV. kötet, készült 1959-60-ban.

Édesapám személyével, családjával kapcsolatos adatok tények, ezek nem vitathatók. A vele kapcsolatban felhasznált történelmi-politikai adatok is azok, azonban azokkal kapcsolatban felvetődhet a kérdés, hogy teljes körűek-e, nem maradt-e ki valami olyan fontos adat, információ, ami lényegesen megváltoztatja azt a háttérrel, ami a jelen életrajz mögött áll. Ezzel kapcsolatban minden információt, kiegészítést szívesen veszek.

Ennek a munkának az első változata 2012 áprilisában készült el. A jelen változatban a lényegen nem változtattam, a változások két területre korlátozódtak:

- A gépelési elütéseket, néhány érthetőségi hibát kijavítottam
- Az 5. Mellékletet (Matolcsy Mátyás utóélete) jelentősen kibővítettem az időközben tudomásomra jutott publikációkkal és az ebből leszűrhető tanulságokat rögzítettem.

Budapest, 2016. november

Ifj. Dr. Matolcsy Mátyás

A Magyar Tudományos Akadémián a műszaki tudományok doktora

ŐSÖK, CSALÁDI HÁTTER

A Matolcsy család az 1600-as évek közepéig tudja megbízhatóan visszavezetni őseit. Az egyik ős – Matolcsy Tamás – 1632-ben kapott nemességet II. Ferdinánd magyar királytól. A család központja Szatmár vármegye és környéke volt. Komoly földbirtoka a családnak soha nem volt, nem tartozott a feudális arisztokráciához, inkább jómódú polgárok (papok, tanárok, katonák, megyei és városi elöljárók, a 20. században mérnökök, jogászok, orvosok, katonatisztek, politikusok) voltak.

Matolcsy Mátyás dédapja, Matolcsy László (1788-1836) az 1800-as évek elején költözött Debrecenből Kecskemétre, ahol református pap volt. Nagyapja, Matolcsy Károly (1828-1907) főhadnagyként részt vett az 1848-as szabadságharcban, majd szolgabíró lett Cegléden. Később – amikor megalapították az állami közjegyzőségeket, ő lett Cegléd város első királyi közjegyzője. Apja, Matolcsy Miklós (1869-1938) orvosi, vegyész és gyógyszerész diplomát szerzett, az első világháborúban ő volt a monarchia hadseregének főgyógyász, majd megalapította az Egyetemi Gyógyszertárt és gyógyszerész professzor lett.

Míg férfiági felmenői az 1600-as évekig magyarok (Matolcsyak) voltak, nőági felmenői között több dán, osztrák-német becsatlakozás volt. Anyja Éberling Nagy Pálma (1874-1936) német-osztrák. Egyik nagyanyja Kaas Melanie dán-német, a másik, Romeiser Hermina német származású volt. Mindegyik család a polgári középosztály felső részéhez tartozott.

Anyja családja apai ágon (Éberling) német származású volt, de már szülei is Pesten születtek. Anyja már felnőtt korában magyarosította – bátyjával együtt – a nevét (Éberling) Nagy Pálmára. Az első világháború végén bekapcsolódott a sebesültek ápolásába, ennek kapcsán ismerte meg a megvakult katonák (általában a vakok) problémáját. Óriási szellemi és anyagi ráfordítással megszervezte a vakok Bibliájának nyomtatását, ezért a „vakok anyja” nevezték el. A Biblia nyomtatását Farnoson, a „Felső ház” mellett lévő kis „Burda házba” telepített nyomdában végezték.

A családi „fészek” a Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye nagykátai járásában lévő Farnos község volt. Nagyapja itt kapott a Kaas birtokból mintegy 300 hold föld „hozományt”, itt építette fel a faluban a Felső házat, amit később unokája, Matolcsy Mátyás örökölt meg és lakott is benne családjával a második világháború végéig. A mintegy 300 holdas birtokot Tamás bátyjával közösen örökölték és ezen intenzív gazdálkodást folytattak közösen. Bátyja szintén Farnoson élt családjával az öregebb (1800-as években épült) „Alsó házban”. Tamás bátyjával a kapcsolata több volt a szokásos testvéri viszonynál, barátja, majd később politikai „fegyvertársa” is volt.

Nyolcan voltak testvérek, öt lány és három fiú. Két lánytestvére nem élte meg az egy éves kort. Legidősebb nővére (Judit) egy református paphoz ment férjhez Debrecenbe, másik nővére (Sára) egy Tápíószelei ügyvéd, húga (Melanie) pedig egy nőgyógyász orvos felesége lett, az utóbbiak szintén Farnoson éltek a '30-as évek végén épített „Új házban”. Idősebb bátyja (Tamás) sebészorvos lett, a fiatalabb (Gábor) gyógyszerész és Pusztaszabolcsra költözött, oda nősült egy gyógyszerész családba.

A Matolcsy család „nyakas kálvinistának” tekintette magát, de – Mátyás édesanyjától eltekintve – nem volt mélyen vallásos. A felmenők között több református pap is található (Mátyás dédapja is az volt), de a család nem volt rendszeresen templomba járó. Jellegzetes családi történet, hogy a '40-es években, amikor már volt egy DKW típusú személyautójuk, Tamás bátyjával azt mondták a családnak Nagypénteken, hogy felmennek Pestre a Kálvin téri templomba istentiszteletre. Hiába várta őket a család ebédre Farnoson, csak késő délután vontatták haza az összetört autót lovas kocsival Nagykáta határából, ahol árokba hajtottak. Mint kiderült, a templom helyett gőzfürdőbe mentek, ahol úgy kiáztatták magukat a gőzben, hogy hazafelé, vezetés közben mindketten elaludtak.

A család kétlaki életet élt, szüleinek volt Pesten, a Boráros tér környékén (Soroksári út 76.) is egy lakásuk: az egyetemi oktatást, professzorságot nem lehetett Farnosról naponta vonattal bejárva (70 km Pesttől) csinálni. Viszont Farnost nem akarták feladni, ott volt a birtok, a tanya, a házak, a gazdálkodást is intézni, vezetni kellett, és persze a vakok Bibliájának nyomtatását is csinálni kellett. Később három gyerek – Tamás, Mátyás és Melanie – maguk is folytatták a kétlaki életet, persze már saját munkájukkal, családjukkal összehangolva. Farnoson a Matolcsy család nagy tiszteletnek örvendett. Mivel 1930-ig a falunak nem volt orvosa, az orvosi teendőket Mátyás édesapja (Matolcsy Miklós) látta el, mivel orvosi diplomája is volt. Vasárnaponként „rendelt” a Felső ház melletti hosszú melléképületben berendezett rendelőjében. Mindenkit ingyen gyógyított. Ezt a gyakorlatot később két fia: Mátyás és Tamás is folytatta. Tamás orvosként gyógyított, Mátyás országgyűlési képviselőként az ügyes-bajos dolgokat intézete vasárnap délelőttönként, szintén ingyen. A postát is Matolcsy Miklósnak köszönhette a falu, a családi vagyon egy épületét ajánlotta fel ingyen erre a célra.

A Matolcsy család Farnoshoz kötődését erősítette az is, hogy a falu köztemetője mellett van egy elkülönített családi sírkert is. Ott nyugszanak többek között Mátyás szülei, nagyszülei és testvérei közül is hárman. Érdekes új esemény is kapcsolódik a családi temetőhöz: a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság az 54/2009 számú határozatalával Matolcsy Miklós sírhelyét a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította, Matolcsy Miklóst, mint a nemzet kiemelkedő személyiségét a nemzet virtuális Panteonjába emelte be.

Érdekes megemlíteni, hogy a szülők halála után a hat testvér között „örökösödési háború” robbant ki., amely végül is 1944-ben bírósági perrel, ítélettel fejeződött be. Amit a vitáról tudni lehet ennyi idő után, az a következő: a szülők va-

gyona három részből tevődött össze. Matolcsy részről volt a farmosi birtok a házakkal, tanyával, Éberling részről egy Király utcai ház (vagy házrész?) és volt jelentős készpénz. A szülők úgy döntöttek, hogy Farmost Mátyás és Tamás közösen kapják meg, örököljék, amit még haláluk előtt nekik is ajándékoztak. Gábornak, aki gyógyszerész volt, vettek egy patikát, a három lánynak pedig – a Király utcai házból – készpénzt adtak, illetve adtak volna, de a lányok ezt nehezményezték, végül Sára (Vosits Tiborné) a szülők halála után be is perelte a két fiút, a köteles részt követelte magának. A perben 1944 januárjában hozott ítéletet a bíróság, a két fiút együttesen mintegy tízezer pengő megfizetésére kötelezte. Ez a „háború” azonban évekig mérgezte a családi levegőt, végül is a világháború vége, az hogy mindenkinek mindene elveszett – mindent elvettek, államosítottak – vetett véget a viszálykodásnak.

GYEREEKKOR, ISKOLÁK, TANULMÁNYOK

Matolcsy Mátyás 1905. február 24.-én született Budapesten. Születési anyakönyvi kivonata szerint keresztnévei Miklós, Mátyás, Károly, de a család – és később a hivatalos dokumentumok is – a Mátyást használta. Számára a kétlaki élet (Budapest és Farnos) természetes volt, ebből kifolyólag a falusi életforma, a mezítlábasság, az állatok, a mezőgazdasági munka természetes közeg volt számára. Együtt játszott a falusi parasztyerekekkel. Megmaradt gyerekkori fényképén nem különböztethető meg egy paraszt fiútól. Ez a háttér nem volt szokásos, mindennapos egy polgári családban, egyetemi professzor apa mellett. Már gyerekkorában az olyan játékokat szerette, amiben sok gyerek vett részt, amit szervezni, irányítani kellett (lehetett), és mindig ő irányított. Ezt a többi gyerek fenntartás nélkül elfogadta. A technika különösen érdekelte, mindennek a működését meg akarta érteni. Testvérei közül Tamás bátyjával jó barátságban voltak (valamivel több, mint három év volt közöttük). Tamás Farnoson kezdett elemi iskolába járni. Az iskola, a tanulás annyira megtetszett Mátyásnak, hogy öt éves korában – szülői és tanítói engedéllyel – ő is megkezdte „tanulmányait” a Famosi elemi iskolában. Nagyon hamar osztályelső lett, ő olvasott, számolt a legjobban, igen jól rajzolt. Az első két elemi osztályt végül is – külön engedéllyel, mint magántanuló – egy év alatt végezte el, egy év alatt két évről kapott év végi bizonyítványt. Ez az egy év „előnye” végig megmaradt tanulmányai során, mindent egy évvel fiatalabban fejezett be, mint évfolyamtársai.

Hamar kinőtte a Famosai iskolát, gimnáziumba már Pesten kezdett járni, a Lónyai utcai Budapesti Református Főgimnáziumba. Tamás bátyja is ott folytatta tanulmányait, kezdetben mindkettőjüknek gondot okozott a „váltás”, de Mátyás a gimnáziumban is hamarosan az elsők között szerepelt. Matematikában kiváló volt. 17 évesen kitűnő eredménnyel érettségizett. Már értelmes kamaszként élte meg az első világháború utolsó éveinek nehézségeit, a lakosságot érintő hiányo-

kat, a kommün (Tanácsköztársaság) esztelen pusztításait, gyilkosságait, a román „felszabadítást”. Apja és bátyja felkerültek a Farnososi direktórium „túszlistájára”, de mivel a család közben felutazott Pestre, elhurcolásukra nem került sor. Mindezek nagyon mély nyomot hagytak fogékony lelki világában, kialakulóban lévő világképében. Gimnáziumi évei alatt az iskolai szüneteket, de gyakran a hétvégeket is Farnoson töltötte, így egyáltalán nem szakadt el a falusi élettől, farmosi barátitól.

Érettségi után a József Nádor Műegyetem gépészmérnöki karán folytatta tanulmányait. Apjuk szoros felügyelet alatt tartotta a fiúkat, puritán polgári erkölcs alapján nevelte-neveltette őket és fontosnak tartotta, hogy mindhárman diplomát szerezzenek. Még a Lónyai utcai református gimnáziumba jártak a fiúk, amikor egy néhány évvel idősebb, felsőbb osztályos kiváló képességű szegény diákot (Kádár Mihály) felfogadott „nevelőnek” melléjük. Ebből egész életre szóló barátság lett, sőt a nevelő később kis húguk (Melanie) férje lett. A lányaival kapcsolatban apjuknak más volt a felfogása: az elemi iskola elvégzése után végez-zék el a négy polgárit, tanulják meg a háztartás vezetését, a családi gazdálkodást és majd legyenek jó feleségek, családanyák. Bár lázadni nem mertek a szigorú atyai nevelés ellen – mivel a lányok is igen tehetségesek, életrevalók, ambició-zusak voltak – ez a háttérbe szorítottság érzése végig kísérte őket az életük során. Mátyás egyetemi éveiben főleg a tanulásra koncentrált, nem élt nagyvilági, társadalmi életet. Néha részt vett zsúrokon, ismerős fiatalok összejövetelein – ezeken rendszerint a társaság központja volt – de igazán nem lelkesedett az ilyen eseményekért. Színházba, moziba szívesen járt Tamás bátyjával és néhány ismerős, rokon fiúval, ezt azonban a szülők – különösen a mozit, ami akkoriban még nem nyert polgárjogot – nem nézték jó szemmel. Volt néhány lány ismerőse, udvarolt is némelyiküknek, de igazi szerelem egyikből sem lett.

Egyetemi évei alatt még nem voltak nyomtatott egyetemi jegyzetek, a hallgatóknak az előadásokon készített jegyzeteikből, illetve szakkönyvekből kellett felkészülniük a vizsgákra. Egy jó, kézzel írt jegyzet aranyat ért. Fennmaradt Mátyás másodéves matematika-analysis jegyzete (360 oldal). Hihetetlen rendes, rendezett, jól olvasható, áttekinthető jegyzet, ebből még most is lehetne tanulni. Több évfolyamtársának, sőt utána következő évfolyamoknak tett jó szolgálatot ez a jegyzet. 1926-ban – 21 évesen – kitüntetéses gépészmérnöki diplomát szerzett. A diplomaátadási ünnepségen a dékán búcsúztató szavai után ő mondott köszönő beszédet az évfolyam nevében. Ezután bennmaradt a Műegyetemen, demonstrátor lett – fizetés nélkül – az Elektrotechnikai tanszéken, Pöschl Imre professzor mellett. Később, egy év után tanársegédi kinevezést kapott. Közben beiratkozott az egyetem közgazdasági karára, ahol 1929-ben közgazdasági diplomát is szerzett. Kezdetben a közgazdaságtan nem nagyon érdekelte – igazi műszaki vénája volt – inkább csak szorgalomból, ismeretszerzésből végezte ilyen irányú tanulmányait, bár a statisztikát, mint matematika egyik ágát szerette. 1928 márciusában a Magyar Elektrotechnikai Egyesületben tartott előadásán

a szakma felfigyelt az ifjú mérnökre, néhány hónapra kiküldte őt a tanszék gyakorlatra a Bánhidai Villamos Centrálé építéséhez.

Ekkor találkozott először direktben a politikával. A Magyar Általános Kőszénbánya Rt (MÁK) igazgatója Vida Jenő (aki az Ullmann és Kornfeld családokkal tulajdonostárs is volt) fiatal mérnököt keresett és kérte Pöschl professzort, ajánljon neki egy jó képességű fiatalembert. A professzor Matolcsy Mátyást ajánlotta, aki felkereste Vidát egy bemutatkozó látogatáson. A látogatás után – közben nyilván másokat is meghallgatott – azt üzentte Matolcsynak, hogy addig nem kell vállalatához magyar mérnök, amíg a numerus clausus fennáll a Műegyetemen. Tanulmányútjai után újra próbálkozott a MÁK-nál, akkor már alacsonyabb szinten, nem Vidánál, de akkor is elutasították.

Ez a tapasztalat nagyon mély nyomokat hagyott benne. 1929 szeptemberében elnyert állami ösztöndíjjal Londonba, az English Electric Co. céghez ment, amelynek vezérigazgatója a magyar származású Szilágyi István volt, akit Mátyás nagyon megszeretett. Szilágyi minden hónap első vasárnapján magyar napot tartott a lakásán, az ajtó mindenki előtt nyitva volt. Mátyás későbbi éveiben, az amerikai és német tanulmányutjai után is vissza - visszatért Londonba Szilágyihoz tanácsát, véleményét kérve. Amikor ifj. Pöschl Imre – professzorának a fia, neki évfolyamtársa – meglátogatta őt Londonban és három hónapig nála lakott, Szilágyi hívta fel a figyelmét – miután Mátyás bemutatta őt a vezérigazgatónak – hogy legyen óvatos a „barátjával”, ez nem egy egyenes, őszinte ember.

Közben Mátyás beiratkozott a London School of Economics egyetemre és néhány tárgyat ott hallgatott, valószínűleg egy szemeszteren keresztül. Tanulmányútja során beutazta Anglia szénvidékeit, tanulmányozta iparát és villamos iparát, Írországban a Shaunon-i vízi erőmű telepet, és ezen tapasztalatok, ismeretek alapján elkezdett dolgozni doktori disszertációján. Londonban megismerkedett Lord Rothermere-vel – a Trianon utáni magyar revíziós törekvések nagy támogatójával – akinek a segítségével, ajánlólevelével és anyagi támogatásával Amerikába utazott egy tanulmányútra. New Yorkban, Chicagóban, Clevelandban járt, ez utóbbi volt a magyar emigráció központja az USA-ban. Útjáról, tapasztalatairól írásban kellett beszámolnia Lord Rothermere-nek. Amerikában találkozott másodszer a politikával – nemzetpolitikával, a nemzet sorskérdéseivel – úgy, hogy az meghatározó lett egész pályafutására. Sok kivándorolt magyarral, magyar közösséggel ismerkedett meg és ott döbbsent rá, hogy a kivándoroltak zöme szegény paraszt, zsellér, napszámos és jelentős részük a Trianonban elcsatolt országrészekből származik.

Angliában, Amerikában igen kedvező állásajánlatokat kapott, sőt Japánból is kapott egy nagyon előnyös, 10 évre szóló felkérést, de hazajött. Ahogy később ő fogalmazott: „A magyar föld hazahozott.” 1930-31 évekre ismét elnyert egy állami ösztöndíjat Berlinbe, a Scharlottenburgi Műegyetemre. Ezt követően a Ruhr vidék nagy elektromos erőműveiben dolgozott fél évet (Hagenben és Kölnben a Goldenbergwerk Centráléban). Tanulmányútjai során szerzett tapasztalat

talatairól, ismereteiről több szakmai fórumon előadások, illetve írott publikációk formájában számolt be.

Hazatérése után, a Műegyetemen – Laky Dezső közgazdász professzor irányításával 1932-ben beadta doktori disszertációját „Nagybritánia energiagazdálkodása, különös tekintettel szénbánya iparára és az ország villamosítására” címmel, amit sikeresen megvédett és – mint a „közgazdasági tudományok doktora” oklevele bizonyítja – a „szabályszerűen alakított bizottság előtt statisztikából, agrárpolitikából, pénzügyből és közgazdasági jogból szigorú vizsgálaton bizonyította, hogy a közgazdasági tudományok önálló tudományos művelésére képzett.” Disszertációjával kapcsolatban alakult ki az a súlyos személyi konfliktusa ifj. Pöschl Imrével, ami végül is műszaki pályafutásának a végéhez vezetett. Közben ifj. Pöschl nála lakott Londonban, a kollégiumi szobájában, kiderült, hogy összegyűjtött adatait, disszertációjának megírt részleteit titokban lemásolta, kijegyzetelte, és amikor hazajött Magyarországra, ebből egy „saját” előadást tartott a Magyar Elektrotechnikai Egyesületben. Így óriási meglepetést okozott, amikor néhány hónap múlva Matolcsy is megtartotta ott „ugyan azt” az előadást. A professzor apa az egyetemen nyilvánosan bocsánatot kért fia nevében Matolcsytól, disszertációját elfogadták, de hiába kérlelte Matolcsyt, ő otthagya a Műegyetemet és ezzel a lépésével végleg szakított a műszaki pályával is. Teljes energiájával a közgazdaság, ezen belül is az agrár-gazdaság kérdései felé fordult. Műszaki tárgyú publikációinak listáját az 1. Melléklet tartalmazza.

Ekkor már nem a szülei Soroksári úti lakásában lakott, hanem a XI. kerületben, a Zenta utca 3-ban volt egy „legénylakása”.

FELKÉSZÜLÉS A TUDOMÁNYOS PÁLYÁRA (1932 – 1935)

Miután végleg leszámolt a műszaki pályával – második próbálkozása sem sikerült a MÁK-nál – 1932-ben jelentkezett a Magyar Gazdaságkutató Intézetnél (MGKI), ahol az igazgató Varga István értékelve tanulmányait, eredményeit, hozzájárult ahhoz, hogy fizetés nélküli gyakornokként dolgozhasson az Intézetben. Nagy kedvvel kezdett dolgozni, első munkája a „Mezőgazdasági munkanélküliség Magyarországon” címmel 1933-ban mindjárt konfliktus helyzetet idézett elő az Intézetben, mert az Ellenőrző Bizottságban ülő néhány arisztokrata (pl. gróf Hoyas Miksa) nem támogatta, hogy intézeti kiadvány legyen belőle. Hosszú vita után, külső, egyetemi professzori támogatással végül is megjelent a kiadvány, ami olyan elismerést aratott, hogy 1933 nyarán az Intézet munkatársaként szerződtette. A mezőgazdasági munkanélküliség meghatározására alkalmazott módszerére külföldön is felfigyeltek (Bulgária, USA, Szovjetunió) és részben ennek eredményeképpen, részben az amerikai magyar emigrációban szerzett információi által indukálva – az MGKI kapcsolatai révén a külföldi társintézetek vendégeként – egy Balkáni tanulmányutat szervezett és beutazta Románia, Bul-

gária, Jugoszlávia mezőgazdasági vidékeit. Útja során meglátogatta a Trianonban elszakított részek vidéki, mezőgazdasági területeit, falvait is. Nagyon mély benyomást szerzett a román és szerb magyarellenségről, nacionalizmusról és itt értette meg az amerikai magyar emigránsok problémáit. A szerzett tapasztalatok és a hazai helyzet ismeretében írta meg „Agrárpolitikai feladatok Magyarországon” című könyvét (1934), amely a Soli Deo Glória Egyesület kiadásában jelent meg, Szekfű Gyula méltató előszavával (Még ebben az évben a Révai nyomda is kiadta ezt a művet „Az új földreform munkaterve” címmel). A könyv – amelyben a szerző radikális földreformot sürgetett 500 holdnál nagyobb birtokokra – óriási feltűnést keltett és heves reakciókat váltott ki. Heves sajtótámadások érték a nagybirtokosok részéről (magyar arisztokrácia, katolikus egyház, zsidó nagybirtokosok és bérlők). Neve ismertté vált az országban, az „ellentábor” különböző módszerekkel próbálta „hatástalanítani”. Nagyszerű állás ajánlatokat kapott (felkérték a Gumigyár statisztikai és piackutató osztályának megszervezésére és vezetésére, a Gyáriparosok Országos Szövetségének igazgatója, Fenyő Miksa személyi titkárának hívta), de Matolcsy nem ment, akkor már nagyon elköteleződött a földreform ügye és a tudományos pálya mellett. Két éves kemény munkával – Varga Istvánnal közösen – kidolgozta Magyarországon a nemzeti jövedelem számításának módszerét és visszamenőlegesen tíz évre (1924-1934) el is végezte a számításokat (1936). Ez volt az első nemzeti jövedelemszámítás Magyarországon. (Angolul is megjelent ez a munka Londonban 1938-ban, de ott már 1937-ig kiegészítve). Angliában elismerést váltott ki a munka tudományos körökben (Colin Clark professzor, aki Anglia nemzeti jövedelem számításán dolgozott, dicsérte). A Magyar Statisztikai Társaság tagjává választotta Matolcsyt (székfoglaló előadása „Jövedelem és adóteher megoszlása Magyarországon” címmel hangzott el, ami később könyv formájában is megjelent). A fenti munkák és sikerek alapján szeretne volna elérni az egyetemi magántanári habilitációt, ez a törekvése azonban megghiúsult. Feller Frigyes professzor megsértődött azon, hogy Matolcsy új utakon indult el és nem konzultált vele, új módszert alkalmazott és nem kérte ki az ő véleményét. Más professzorok (Cottler, Ilvig) pedig radikális agrárpolitikai elvei miatt voltak élesen ellene. Kaas Albert professzor pedig – aki nagy-nagybátyja volt, nagyanyjának az öccse – azon volt felháborodva, hogy „mit akar itt ez a gyerek? Járja szépen végig a számlátrát!” Bár felmerült az egyetemen, hogy meg kellene szerveznie az „Agrárstatisztika” tanszéket, de a habilitáció nélkül ennek nem sok esélye volt. Ezek után Matolcsy úgy ítélte meg a helyzetét, hogy a tudományos pálya beszűkült (bezárult?) előtte, így teljes energiájával a földreform megvalósítása irányába fordult és ehhez a politikai háttér, erős politikai támogatás megteremtését tartotta nagyon fontosnak, szükségesnek.

Később, 1943 után, amikor a politikai életből visszavonult, ismét próbálkozott a tudományos életbe való visszatéréssel. Meghívták az újjászervezett Ipari Munkatudományi Intézet munkabizottságába, aminek Dékány professzor volt az elnöke és felkérésére 1944-ben elkészítette az „Életszínvonal alakulása Magyaror-

szágon 1925-1945 között” című tanulmányát, ami meg is jelent az Intézet kiadásában. Tervezett egy tanulmányutat Svájcba, de ezt a németek megakadályozták, nem adtak neki átutazó vízumot (Ekkor Ausztria már a Német Birodalom része volt). Ez azonban már a vég volt, hiszen 1944 őszén családjával együtt Bajorországba menekült az orosz front elől. Agrárpolitikai és közgazdasági-statisztikai publikációinak jegyzékét a 2. Melléklet foglalja össze. Ezekhez még hozzá kell számítani az MGKI negyedéves helyzetjelentéseiben, a mezőgazdasági fejezetben 10 év alatt általa összeállított, de nem a neve alatt megjelent mintegy 450 oldalnyi szakmai anyagot is. Ugyancsak a 2. Melléklet tartalmazza azon munkáit, amelyeket nyilas párttagsága alatt (1941-42) publikált. Ezekben is statisztikai adatokon nyugvó leírásokat alkalmaz, de ezek a publikációk nyilvánvalóan pártpolitikai indíttatásúak és nem részei Matolcsy tudományos munkásságának.

A POLITIKAI PÁLYA KEZDETE (1935 – 1938)

1935 tavaszán országgyűlési választásokra került sor, ez volt az utolsó nyílt – nem titkos – választás Magyarországon. Mivel a könyve, és a körülötte kirobbant sajtóhisztéria és kampány a nevét ismertté, a parasztság körében népszerűvé tette, a Nagykátai választókerületben – ehhez tartozott a szomszédos Farnos is – felkérték, hogy induljon a földreform programjával. Indulni csak a miniszterelnök, Gömbös Gyula vezette Nemzeti Egység Pártja (NEP) nevében indulhattott volna a siker reményével, de a párt ebben a kerületben Nemerey Sándort, a párt titkárát indította és Matolcsyt a dunántúli nagyigmándi választókerületben akarták indítani. Az egyenlő lett volna a bukással, mert a NEP élesen ellenezte a földreform programot, és a nagyigmándi kerületben a nagybirtokok domináltak. Így maradt a Nagykátai járásban nem hivatalos jelöltként. Elkeseredett harc és kampány kezdődött a két jelölt között, maga a belügyminiszter – Kozma Miklós – is lejött Nagykátára Nemerey mellett kampányolni, a gyűlésen azonban kifütyülték, fel akarták fordítani az autóját. Ekkor kiáltotta a tömegnek, hogy ő nem mondja, hogy ne éljen Matolcsy, amire a tömeg lecsillapult. A választás is botrányosan zajlott Nagykátán, mert – nyílt választás volt, lehetett látni az eredmény alakulását – amikor már látszott, hogy Matolcsy kerül fölénybe, bezárták a szavazóhelyiségeket. A kinnrekedt tömeg várt, majd türelmetlenkedni kezdtek. Kivonultatták velük szemben a fegyveres katonaságot és végül sem engedték a kívülrekedteket szavazni. A szavazás eldöntetlen lett, így pótválasztást kellett kiírni a kerületben. A történelemből látszott, hogy Nemereynek nincs esélye nyerni, Matolcsyval leült a NEP vezetése tárgyalni és azzal a feltétellel, hogy belép a NEP-be, visszaléptették Nemereyt. Így lett a neves ellenzéki Matolcsyból kormánypárti képviselő. (A visszaléptetés miatt a pótválasztás elmaradt). Ezt követően a Fehérgyarmati kerület pótválasztására kiküldte a NEP Matolcsyt, hogy kampányoljon Kölcsey István NEP-es jelölt mellett. Ez olyan jól sikerült a radi-

kális földreform meghirdetésével, hogy Kölcseyt megválasztották, de ez az „úri körökben” és a NEP vezetői között nagy felháborodást váltott ki. 1935 júniusában ült össze az új országgyűlés – Matolcsy volt a legfiatalabb képviselő éppen hogy túllépve a 30 év válaszhatósági korhatárt – és a földkérdés, illetve szociális problémák ügyében tartott felszólalásai, beszédei miatt néhány hónap múlva már ki kellett lépnie a NEP-ből. Ezt követően kb. 2 évig független képviselőként működött a parlamentben, hevesen bírálva a kormány agrár politikáját és hitbizományi reformját.

Matolcsy politikai pályára lépése a családon belül is konfliktus helyzetek sorozatát indította el. Az első konfliktusa Édesapjával volt. Ő elvben egyetértett fia törekvéseivel, valóban szükség van a magyar parasztság felemelésére, de ez nem jelenti azt, hogy neki világ felforgatóvá kell lennie. Írjon csak továbbra is könyveket, elemzéseket, de ne legyen politikus. A politikusokat nem szereti a nép. Kijelentette: „Ebben a kerületben (Nagykátai választókerület) csak Viczián István lehet az országgyűlési képviselő, te pedig menj vissza oda, ahová való vagy, a Műegyetemre.” A családi konfliktus itt nem állt meg, mivel Viczián István tápiószzelei birtokos (korábban nemzetgyűlési képviselő) Matolcsy Tamás apósa volt. Ez a családi konfliktus odáig fajult, hogy Viczián István megvonta anyagi támogatását vejétől, amit eddig havi rendszerességgel folyósított az ifjú párnak. A környék földbirtokosai felsorakoztak Viczián István mögé. Amikor azonban ő bejelentette, hogy nem vállalja a jelöltséget, támogatásukat Nemerey Sándor hivatalos NEP jelöltnek ajánlották fel. Báró Kaas Albert és Kaas Andor (nagyanyjának az öccsei) is hevesen elleneztek az indulását. A családi konfliktusok a későbbiekben is folytatódtak, kiterjedtek a Verebély családra is.

Ahhoz, hogy megérthessük Matolcsy törekvéseit, gondolkozását, radikalizmusát – a részletes szakmai elemzés helyett – itt célszerű röviden összegezni a gondolatmenetét:

- Magyarországot, a magyar földet csak a magyar paraszt – a tulajdonosi pozícióban lévő földművelő lakosság – tudja és fogja megvédeni. Ha nem lépünk, második Trianon fog bekövetkezni. Alapelve volt, hogy a földkérdés nem csak termelési kérdés, nem csak gazdasági kérdés, hanem honvédelmi, a magyarság megmaradásának kérdése is.
- A nagybirtok rendszert – legyen az feudális-arisztokratikus, egyházi-hitbizományi, új zsidó nagybirtok – meg kell szüntetni, függetlenül attól, hogy az tulajdonosi, vagy bérleti jogviszonyon alapul.
- Az 500 hold feletti birtokokat szét kell osztani a földet művelő, művelni akaró (gazdag és szegény parasztok, zsellérek, mezőgazdasági napszámósok, stb.) között. Mindenki kapjon földet, aki kér, aki dolgozni akar rajta. Nem kommunista módszerekkel kell államosítani, hanem hosszú távú – 20-25 éves – szerződésekkel, kártalanítással. A kártalanítás nem vezethet nyereszkesedéshez. Ideálisnak az 50 - 100 holdas paraszt birtokokat gondol-

ta, de belátta, hogy ha nem egyszerre, hanem lépcsőzetesen hajtják végre a földreformot, csak 20 - 50 holdas birtokok kialakításának van realitása

- A földbirtokreform megvalósításához hosszú idő és összességében óriási tőke kell, számításai szerint 3-4 milliárd pengő. Ezt a hatalmas összeget (tőkét) állami-kormányzati menedzseléssel elő kell teremteni. A folyamatot önfenntartóvá kell tenni, az új földtulajdonosok a megtermelt jövedelmükből fizetik a kártalanítást, a fejlesztésre kapott kölcsönöket, stb.
- A terv megvalósításához rengeteg kapcsolódó kérdést kell tisztázni: jogit, pénzügyit piacszervezést, oktatást, szociálist (biztosítás, betegellátás, nyugdíj, stb.)
- A feladat óriási, de az országgyűlésnek el kell határoznia a célt és el kell indulni, lépésről-lépésre haladni. Tudatában volt annak – ezt sokszor hangsúlyozta is – hogy ez nem egy egyszerű földreform program, hanem az egész társadalmat alapjaiban érintő rendszerváltás.

A parlamentben folytatta magányos harcát, felszólalásai általában mindkét oldalon, de főleg a kormánypártban nagy vihart kavartak. Elfogadhatatlannak tartotta és élesen bírálta a gyenge kormánypárti agrár kezdeményezéseket, elutasította a zsidótörvényt, mert az nem rendelkezett a zsidó birtokok elvételéről (Szerinte ezt meg kellett volna lépni első lépésként, hogy a hosszú, veszélyes földosztási folyamat elinduljon). Időnként kapott „külső”, parlamenten kívüli segítséget, például a népi íróktól, falukutatóktól, Márciusi Fronttól, stb. (lásd részletesebben a következő fejezetben), de ez a parlamenti harcokban, döntéshozatalban semmit nem jelentett, viszont sokat számított társadalmi elismertségének, „értékének” növekedésében.

Kétéves reménytelennek tűnő magányos küzdelem után nyilvánvalóvá vált számára, hogy erős párttámogatás nélkül terveit, elképzeléseit nem tudja, nem lehet megvalósítani. Ekkor rálépett arra az útra, amit ellenfelei, később a népbíróság is kihasználta ellene: sok, és meglehetősen eltérő arculatú párttal kereste az együttműködést. Őt a pártok egyéb témákban felvállalt, meghirdetett programjai kevésbé érdekelték, az együttműködési megállapodásuk alapja mindig az volt, hogy támogatják az ő agrárgazdasági, földbirtokreform programját, ezt a programot a párt magáévá teszi. Mivel Matolcsy ebben az időben már ismert, népszerű ember volt, minden pártnak jól jött egy ilyen „húzó név”.

1937-ben a Kisgazdapárt hívására belépett a legnagyobb ellenzéki pártba. Hamar rájött, hogy ez rossz döntés volt. Eckhardt Tibor pártelnök körmendi beszéde súlyos helyzetet teremtett számára, az a beszéd nagyon más volt, mint Matolcsy programja. Ez megismétlődött a pápai nagygyűlésen is. Ehhez jött még hozzá, hogy a nagygyűlés után a Kisgazdapárt képviselői gróf Esterházy Tamás főúri kastélyába voltak hivatalosak vacsorára és ott is aludtak. Matolcsy nem fogadta el a meghívást, a pápai kórház főorvosától kapott egy szobát a kórházban. Nem tudta összeegyeztetni a feudalizmus, az arisztokrácia elleni meg nem alku-

vó harcát a „meghívás” elfogadásával. 1938 elején ötödmagával kilépett a Kisgazdapártból. Egy ideig ismét pártonkívüli, független képviselőként működött. 1938-ban jelent meg az „Új élet a magyar földön” című könyve, ez már a földkérdést politikai megközelítésben tárgyalta. Ugyanakkor készült el „Harcom a földért” című könyvének kézírata, ezt azonban a cenzúra nem engedte megjelenteni. Ezekkel a könyvekkel készült az 1939 tavaszára kiírt – első titkos – országgyűlési választásokra. Mivel az új választójogi törvény szerint a választásokon csak országos párt – minimum négy parlamenti képviselővel – élvezett bizonyos előnyöket, Matolcsy 1938 tavaszán megalakította a Nemzeti Földműves és Munkaspártot a Kisgazdapártból vele együtt kilépő öt képviselővel. 1938 májusában Imrédy Béla lett a miniszterelnök, akinek a reform törekvései nem maradtak visszhang nélkül az országban. Matolcsy három párttársa átlépett az Imrédy pártba, ez ismét lépéskényszerbe hozta őt, ez azonban már egy következő fejezet témája lesz.

TÁRSADALMI MOZGALMAK, FALUKUTATÁS, NÉPI ÍRÓK.

Az 1934-ben megjelent „Az új földreform munkaterve” című könyve – a kor elismert történészének előszavával – nagy feltűnést keltett, vihart kavart, a 29 éves Matolcsy ismert ember lett. Az 1935-ös képviselő választáson, mint a legfiatalabb képviselő került be, ott elmondott beszédei, felszólalásai révén a közélet ismert szereplőjévé vált. A parasztság helyzetének, életének megismerése érdekébe járta az országot, bekapcsolódott a népi írók (Illyés Gyula, Féja Géza, Németh László, Cs. Szabó László, Szabó Pál, Szerb Antal, Kovács Imre, stb.) által kezdeményezett és folytatott falukutató mozgalomba. Sokat emlegetett tényfeltáró útja volt, amikor 1935 tavaszán Kovács Imrével – a későbbi Nemzeti Parasztpárt főtitkárával, a „Néma forradalom” szerzőjével – Zalaegerszegtől indulva Nagykanizsa, Pécs, Siklós, Mohács, Szeged, Hódmezővásárhely, Orosháza, Békéscsaba útvonalon gyalog végigmenve, paraszt házakban, néha szabad ég alatt megszállva ismerték meg a tájegységenként is változó paraszt-földművelői életet. Az 1937-ben lefolytatott népi-író perekben (Féja Géza: Viharsarok, Kovács Imre: Néma forradalom, Erdei Ferenc: Futóhomok, Illyés Gyula: Puszták népe, Veres Péter: Az Alföld parasztsága, stb.) esetenként tanúként is részt vett, majd a parlamentben felolvasta a Bartók Béla, Erdei Ferenc, Fodor József, Illyés Gyula Matolcsy Mátyás, Móricz Zsigmond, Németh László, Reményik Zsigmond, Sárközi György, Szabó Lőrinc, Szabó Zoltán, Szabó Pál, Veres Péter és Zilahy Lajos által megfogalmazott és aláírt kiáltványt a perbe fogott írók védelmében. Ebben az időben részt vett a Márciusi Front munkájában és tagja lett – Féja Géza, Illyés Gyula, Kodolányi János, Szabó Lőrinc, Tamási Áron és több más ismert népi író mellett – a Válasz (1934-ben indult irodalmi-társadalmi folyóirat) szerkesztő bizottságának munkájában és ott is maradt a folyóirat 1938.

júniusi megszűnéséig. A Válaszban több cikke is megjelent, részt vett az új parasztpárt megalakítását sürgető vitában Féja Gézával és Veres Péterrel együtt. 1937-ben a Válasz a Márciusi Fronttal közösen irodalmi matinét szervezett a Zeneakadémiára, ezt azonban hatóságok nem akarták engedélyezni, amit végül Matolcsy Mátyás és Németh Imre képviselők hathatós közbenjárására mégis engedélyeztek. A matinén 12 népi író között Matolcsy is tartott előadást. Jelentek meg cikkei a Kelet Népében (Móricz Zsigmond szerkesztette) és az 1936-ban indult Magyar Életben (ennek a folyóiratnak 1938-ban ő volt a főszerkesztője). Ugyancsak publikált a Szekfű Gyula szerkesztette Magyar Szemlében is ebben az időben.

A népi írók aktivitása a Válasz – anyagi okokból történt – megszűnése után csökkent, az íróperek után a falukutatás is alábbhagyott. 1939 után a Márciusi Front – és a Válasz – írógárdája is polarizálódott, nem is egy törésvonal mentén. A fő törésvonal már akkor is az urbánus kontra népi vonal volt. Ebben az időszakban Matolcsy Mátyás is eltávolodott az írói köröktől és egyre inkább a politika felé fordult. Világosan kell látni, hogy ő nem a szépirodalom felől kapcsolódott be a Válasz körébe, hanem a földreform harcosaként, a parasztság jobb életfeltételeinek követelőjeként. Amikor a népi írók is zászlóra tűzték ezt a politikai kérdést, a falukutató mozgalom keretében az irodalmi és politikai vonalak találkoztak. Amikor az írók, az irodalom visszahúzódott erről a területről, ő a politikában próbált szövetségeseket keresni a földreform tervének megvalósításához. A '40-es években még részt vett a Soli Deo Glória szervezte Balatonszárközi találkozókön, ahol több korábbi író társával is találkozott, de ott már nem játszott meghatározó szerepet. Ettől függetlenül a Válasz, a Márciusi Front fénykorának meghatározó szereplője volt.

MAGÁNÉLET, CSALÁD.

Matolcsy Mátyásra nagyon fiatalon „részakadt az élet”. Az egyetem elvégzése után – 21 évesen – a farmosi családi birtok ügyintézése, a gazdálkodás szervezése, vezetése, a pénzügyek, hitelek-kölcsönök kezelése nem kis feladatot jelentett számára. Apja egyetemi professzori elfoglaltsága, majd romló egészségi állapota miatt kivonult a gazdaságból. Bátyjával, Tamással ketten vették át a birtokot, de Tamás orvos volt, nem sokat értett a gazdasági, gazdálkodási kérdésekhez, így a teher nagyobbik része Mátyásra hárult. A 310 katasztrális hold birtokból 172 hold volt szántóföld, 54 hold szőlő, 5 hold gyümölcsöskert, 38 hold volt rét és 41 hold nádas. Nagyon szemléletesen ír nehézségeiről, kétségeiről Judit nővérének Debrecenbe: „Ha meggondolod, hogy még 20 éves sem voltam, amikor Édesapám betegsége után az egész gazdaság gondja a nyakamba szakadt és minden igyekezetemet és képességemet latba kellett vetnem, hogy megálljam a helyem... de nem tudja senki, mert soha nem mondtam, sőt próbáltam mindig

nevetni... hogy milyen pénzügyi problémákkal küszködtem.” Nyomasztotta a gondolat és a felelősségérzet, hogy mi lesz, ha a gazdaság összeroppan? Mi lesz a szüleivel, családjával? A birtokot bérbe adták Györgyeinek (egy nagyon gazdag zsidó földbirtokos volt Farnoson) és a bérleti díjból éppen ki tudták fizetni a korábban felvett kölcsönök kamatterheit és az amortizációt. Ez azt jelentette, hogy „a farmosi birtok jövedelem szempontjából megszűnt.” Említi a levélben a szőlőtelepítés nehézségeit is, ami a rossz konjunktúrális helyzetben nehezen akart megtérülni.

Csak a '40-es évek elejére sikerült a gazdaságot talpra állítania a két Matolcsy fiúnak, addigra visszafizették a felvett hitelek és lefénnyképeztették magukat, amikor tartozás nélküli állapotban voltak. Ezután azonnal belevágtak – ismét hitel felvételével – egy ipari szeszgyár építésébe, kinn a Matolcsy tanyán. A gyár elkészült, 1944 kora őszen próbaüzemet is tartottak, de a termelés már nem indult be a szovjet front „megérkezése” miatt.

Mátyás jó megjelenésű, szépreményű fiatalember volt, a társaság központja tudott lenni, a lányok körében nagyon „népszerű” volt. Bár nem volt nőfaló típus, családi történetek maradtak fenn hódításairól. Mégis, viszonylag későn nősült. Ennek egyik oka a hosszú külföldi tanulmányutak lehettek (Anglia, USA, Németország, Balkán), a másik, hogy nagyon elmerült a tudományos életbe, de azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy kezdetben nem volt olyan stabil anyagi alapja, amire családot lehetett volna alapítani. Amikor átvette a családi birtok vezetését, az kezdetben többet vitt, mint hozott, egy évig fizetés nélkül dolgozott az MGKI-ben. És az is lehet, hogy addig nem találkozott az „igazival”. 1935-ben ismerte meg egy társaságban Verebély Tibor híres sebészprofesszor – az orvosi egyetem rektora is volt ebben az időben – Erzsébet nevű lányát, aki akkor 17 éves volt. Valószínűleg Tamás bátyja révén került abba a társaságba, aki akkor a Verebély klinikán volt fiatal sebészorvos, tanársegéd. Erről a találkozóról meséli a családi fáma, hogy „meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt.” Erzsébet azon a nyáron leérettségizett, ezután Mátyás levitte őt Farnosra a szüleinek bemutatni. Apja szigorú kérdéseket tett fel a fiatal lánynak: „Tudsz főzni?” „Nem” „Hogyan akarod a férjed háztartását vezetni, irányítani? Tudsz varrni?” „Nem” „Hogyan fogod a gyerekeid ruháját javítani, átalakítani? Tudsz gépelni?” „Nem” „Azt akarod, hogy férjed munkáit, írásait, dolgozatait titkárnők gépeljék? Az esküvőig ezeket a hiányosságokat pótolnod kell”. És a hiányosságok az 1936. február 24.-én a Kálvin téri református templomban megtartott esküvőig pótolva lettek. És a szigorú após szíve megenyhült. A rideg professzor, aki nőkről elismerően soha nem nyilatkozott, szívébe fogadta menyét. Erzsébet evangélikus volt, Mátyás református, de a háború után Erzsébet is áttért a református hitre, hogy a gyerekeket ne kelljen két vallás szerint nevelni.

Sorban jöttek a gyerekek: 1937 Miklós, 1938 Mátyás, 1941 Tamás, és 1945 Erzsébet. Nagy családi traumát okozott, hogy Miklósról kb. egy éves korában kiderült, hogy a rubeola – amit édesanyja a várandóság alatt kapott és viselt – ma-

radandó károsodást okozott a gyermek mind szellemi, mind fizikai képességeiben. Mátyás nem tudta kezelni a problémát, nem tudott mit kezdeni a sérült gyermekkel, nem is közeledett feléje, kvázi kizárta őt az életéből. Miután megszületett a három egészséges gyereke, akkor ez a görcs oldódott, de mindkettőjüket végig kísérte életükben ez a tragédia.

A család folytatta szüleik kétlaki életét, a farmosi Felső ház mellett volt egy ötszobás lakásuk Pesten a Lónyai utca 17. számú bérházban (Így éltek Tamás bátyja és Melanie húga is a maguk családjával Farmoson és Pesten). Mátyás esetében a kétlaki élet három lakivá bővült, a család nyaranta mintegy egy hónapot töltött apósa Bélatelepi villájában a Balaton mellett, ahol ilyenkor nyaraltak a Verebély gyerekek (Erzsébet testvérei) is a maguk családjával. A politika a családon belül komoly konfliktus helyzeteket idézett elő, ennek egyes elemeit már korábban említettük: Mátyás konfliktus apjával, Viczián Istvánnal (bátyja apósával), a Kaas nagy-nagybácsikkal. Az ugyancsak konzervatív Verebély professzor, nemzetközi hírű sebész, az orvosi egyetem rektora nem kedvelte a radikális eszméket, s bár nem szólt bele veje politikai tevékenységébe, érezhetően nem örült neki. Klinikájáról számúzte a politikát, így amikor Matolcsy Tamás az 1939-es választásokon öccse radikális földosztó programjával mandátumot szerzett a monori körzetben, nehezen kezelhető helyzet alakult ki. A Verebély család a városi polgári középosztály felső rétegéhez tartozott, nem volt affinitása a parasztság problémáihoz, nem szimpatizált a radikális változásokkal, főleg nem a nyilas primitívizmussal. Verebély Tibor 1941-ben meghalt, felesége egyáltalán nem foglalkozott a politikával, neki csak a család összetartása, a gyerekek segítése lebegett a szeme előtt. Erzsébet testvéreiben azonban volt bizonyos fenntartás férje politikai aktivitásával szemben, ez azonban nem volt látványos, kirekesztő. Ezek a feszültségek azonban, csakúgy, mint az összes többi családi feszültség, a háború után kialakult helyzettel megszűntek, megoldódtak.

Mátyást 1940 júliusában behívták katonának, négy hónapos kiképzést kapott a tüzérségnél, mint karpaszományos tüzér. Novemberben címzetes főtüzérként szerelt le. Ezen túlmenően nem teljesített katonai szolgálatot.

Említésre méltó, hogy Farnos község 1943-ban díszpolgárává választotta őt.

A POLITIKA SŰRŰJÉBEN (1938 – 43)

1938 őszén már az 1939-es titkos választásokra való felkészülés állt a pártok gondolkozásának középpontjában, és a parlamentben különböző képviselő csoportosulások szerveződtek, hogy élni tudjanak a parlamenti pártok részére biztosított előnyökkel. Matolcsy 1938 júniusában tagja lett a Keresztény Nemzeti Szocialista Frontnak, akikhez rövidesen csatlakozott a Magyar Nemzeti Szocialista Párt budapesti szervezete, majd a Sellő János vezette csoport is és Nemzeti

Front néven hoztak létre egy parlamenti pártot hat képviselővel (a párt elnöke Meitzler Károly, politikai vezetője Matolcsy Mátyás volt)

A választás előtt már nem csak Nagykátán, hanem a környező választókerületekből is hozzá fordultak képviselő jelölt állítás ügyében. Pest vármegye középső részéről volt szó, amit az új választójogi törvény „Közép Pest megyei lista kerület”-nek nevezett, amelyben 6 egyéni és 4 listás képviselőt lehetett választani (összesen 10-et). A kormánypárt (NEP) mindenütt tudott jelöltet állítani, az ellenzék – e kerületben erős Matolcsy féle Nemzeti Frontot – azonban zavarta, megosztotta az egyre erősödő nyilas szervezkedés. Ha a Nemzeti Front is, a Nyilaskeresztes Párt is indít mindenütt jelöltet, minimálisra csökkent volna mindkettő esélye a kormánypárttal szemben. Hosszú tárgyalások, alkudozás után megosztottak az egyéni körzeteken és közös „pártonkívüli” listát állítottak. Óriási energiával vetette be magát a kampányba, a statisztika szerint 104 nap alatt 224 helyen, településen járt, 58 nagygyűlésen beszélt, napi átlagban több mint két órát. A választás a kormánypárttal szemben sikeres volt 7:3 arányban nyert a „kényszer koalíció”. Ő maga a legjobb országos eredménnyel lett a Nagykátai kerület képviselője. A választások után a két nyilas képviselő visszament a Nyilaskeresztes pártba, a Matolcsy csoportnak (Nemzeti Front) 5 képviselője maradt. Érdeemes rögzíteni az ellenzéki képviselők párt szerinti megosztását:

- Nyilaskeresztes Párt (Hubay Kálmán vezetésével)	31 képviselő
- Kiszgazda Párt (Tildy Zoltán vezetésével)	15 képviselő
- Pálffy Fidél vezette csoport	5 képviselő
- Matolcsy vezette csoport	5 képviselő
- Szociáldemokrata Párt	5 képviselő
- Polgári Demokrata Párt (Rassay Károly vezetésével)	5 képviselő

Szálasi Ferenc ebben az időben börtönben ült. Baky László, aki korábban a nyilas párt tagja volt, Matolcsy csoportjában maradt és azon ügyködött, hogy a gróf Pálffy Fidél és a Matolcsy csoport egyesüljön. A képviselőház nem igazolta Pálffy mandátumát, így a csoportja vezető nélkül maradt és ezt követően csatlakozott a Matolcsy csoporthoz. A Pálffy vezette Magyar Nemzeti Szocialista párt alapvetően nyilas orientációjú volt, olyannyira, hogy viselték a zöld inget és a nyilaskeresztet. A Matolcsy csoport erre nem volt hajlandó. A becsatlakozó csoport tagjai egyszerű – politikai téren „szürke” – emberek voltak, a feszültség azonban kezdettől fogva megvolt és fennmaradt a két rész között. A választások után Hubay hívta Matolcsyt, hogy csatlakozzanak a Nyilaskeresztes párthoz, de ezt Matolcsy mereven visszautasította. (Komoly ellentétek feszültek a két párt között, a nyilasok által kiadott „Fehér könyvben” élesen támadták Matolcsyt). Matolcsy azonban látott „politikai lehetőséget” a Nyilaskeresztes pártban, azonban egészen máshogy. 1940 nyarán már nagy volt a nyilasok elégedetlensége a párt vezetésével, Hubayval szemben. 1940 júniusában Matolcsy bejelentette a parlamentben a Magyar Nemzeti Szocialista Párt megalakulását, amelynek programjában többek között szerepelt:

- Az alkotmányhoz és a Kormányzóhoz való hűség
- A liberál-kapitalista és feudális élet lebontása és a nemzetiszocialista munkaállam felépítése, teljes rendszerváltás megvalósítása
- Honvédelmi okokból a földkérdés gyökeres megoldása a zsidó birtokok azonnali igénybevételével
- A zsidókérdés megoldása, ha kell új törvénnyel
- A közigazgatás reformja, a bürokrácia költségeinek leépítését, a közéleti tisztaság megvalósítása
- A közteher szociális szempontokat figyelembevevő elosztása, széleskörű szociálpolitika kiépítése, stb.

Matolcsy számítása eredményesnek tűnt, 8 képviselő a nyáron átlépett hozzá a Nyilaskeresztes pártból, így a nyilasok létszáma 23 főre csökkent, az ő pártjának pedig már 17 képviselő volt a tagja. Kezdte remélni, hogy komoly politikai erő állítható elképzelése – a radikális földreform magvalósítása – mögé. 1940 augusztusában Baký meghívta és megnyerte Ruszkay Jenő nyugalmazott altábornagyot a párt vezetőségébe, személyétől is a Magyar Nemzetiszocialista párt vonzerejének növekedését remélték, és azt is, hogy mérsékelni fogja a nyilasokkal való szembenállást. Ő lett a párt elnöke, mivel Matolcsy az öt fős Pestmegyei képviselő csoportjával kisebbségben volt a 17 fős frakción belül.

Ekkor jött a váratlan fordulat, 1940. szeptember 15.-én Szálasi – kormányzói kegyelemmel – kiszabadult a börtönből, és azonnal hozzáfogott a nyilas párt rendbe szedéséhez, megerősítéséhez. A korábban Matolcsyhoz csatlakozott képviselők azonnal keresni kezdték a „visszautat”, Baký és Ruszkay pedig tárgyalásokat kezdeményeztek a két párt egyesüléséről. Matolcsy látta, hogy törekvései megghiúsultak, kicsúszott a kezéből a kezdeményezés lehetősége. Végző erőfelesztésként megpróbáltak – az 5 fős csoportjával – feltételeket szabni az egyesüléshez. Ezek a következők voltak:

- A két párt új névvel egyesül (nem egyoldalú belépés lesz)
- Az új pártban a vezető pozíciók aránya 23:17 legyen
- Az új párt földkérdésben Matolcsy földreform programját fogadja el
- A nyilas formaruhát – ami német analógiára utal – nem fogadják el
- A totális vezetést – különösen a képviselők működését illetően – meg kell szüntetni,

Ruszkay folytatta a tárgyalásokat Szálasisal, és csak a végeredményről tájékoztatta Matolcsyékát: a feltételek közül csak azt fogadták el, hogy a képviselőknek nem kell a nyilas formaruhát viselniük és Matolcsynak meghatározó szerepe lesz a földkérdésben. A két párt „egyesülése” 1940 októberében megtörtént, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy a 17 képviselő – köztük az ötfős Matolcsy csoport is – belépett a Nyilaskeresztes pártba. Matolcsy követeléseit kezdetben és részben be is váltották, 1941 augusztusában Szálasi bejelentette, hogy a párt létrehozta az országos Parasztszéktartóságot Matolcsy vezetésével. Ennek kereté-

ben Matolcsy 1942 januárjában Parasztfőiskolát szervezett a járási és községi parasztszéktartók számára. Kezdetben rábízták a parlamenti frakció vezetését, később azonban Szálasit ezt a funkciót átadta Szöllősynek. Szerepet kapott a párt Országépítő Tanácsában, mint agrárszakértő. Lassan azonban világossá vált számára, hogy ezek meglehetősen formális pozíciók és hatáskörök, agrárpolitikájának, földreform elképzeléseinek nem nyílik politikai tér a Nyilaskeresztes pártban. 1940 őszén összeférhetetlenség miatt le kellett mondania a Gazdaságkutató Intézeti állásáról. Súrlódásai, ellentétei a nyilas vezetéssel fokozatosan erősödtek. A sok közül az egyik nagy ütközési felület a párt vidéki szervezése volt. Matolcsy cél- és törzsközönsége a parasztság, a földművelésből élő vagy élni akaró réteg volt. A nyilasoké a vidéki – könnyen radikalizálható – nincstelen, lumpen réteg, túl gyakran ezek közül kerültek ki az újonnan megalakult pártszervezetek vezetői. A parasztság azonban ezekkel nem tudott azonosulni, nem fogadta el őket. A parasztok között Matolcsy gyakran kényszerült - eredménytelen – magyarázkodásra és érezte, hogy mindez az ő hitelét is rombolja. A párton belül gyanakvással fogadták – túl liberálisnak tartották – és végig úgy is kezelték Matolcsyt, általában saját képviselőcsoportjának alárendelt szerep jutott a párt politikájának meghatározásában. Szálasival ritkán találkozott, ezek a találkozások is formális keretek között zajlottak. Ő is idegen testnek érezte magát a pártban, nem tudott azonosulni a párt szellemiségével. Úgy érezte – erről a börtönben készített politikai életrajzában ír – hogy a politika egyéb szereplői sem tartották őt igazi nyilasnak. Erre példa, hogy az egész jobboldalról egyedül ő kapott meghívót 1940 őszén a szovjet követségre a forradalom tiszteletére rendezett ünnepségre, vagy 1941 nyarán, amikor Horthy Miklós kormányzó, kenderesi birtokáról kiindulva megtekintette az Öntözésügyi Hivatal Tisza menti munkálatait, a jobboldalról ismét csak őt hívták meg. De több tanú is azt vallotta a népbírói tárgyaláson (Kovács Imre, Varga István, de még a nyilas vezetők is), hogy Matolcsy soha nem volt igazán nyilas.

Ebben az időben visszaesett tudományos tevékenysége. Ennek egyik oka az volt, hogy le kellett mondania az MGKI-ban betöltött állásáról, a másik az, hogy energiáját nagyon lekötötte – az egyre inkább szélmalomharc jellegű – erőfeszítése a Nyilaskeresztes párton belül agrárprogramjának érvényesítésével kapcsolatban. Több propagandaanyagot írt ezen időszakban: „A zsidóság útja” a zsidóság történelmi vándorlását, mozgását mutatja be 2000 év során, Közel-Keletről Európába, majd az USA-ban való megjelenésüket, bevándorlásuk számszerű arányait. Elemzi Magyarországon való megjelenésüket és dominanciájuk kialakulását. Vagy említhető még a „Zsidók föld és házvagyonja (Budapesten és a vidéki nagyvárosokban)”. Ezekben a munkáiban is dominál Matolcsy statisztikai szakszerűsége, adatokkal alátámasztott helyzetértékelése, mindezek ellenére ezeket az írásait nem lehet – már csak azért sem, mert a nyilas párt kiadványai voltak – tudományos elemzéseknek tekinteni. Ezek a munkák túllépnek azon a körön, amin belül korábban a zsidó nagybirtokokat ostromozta és szétosztásukat követelte, semmiképpen nem hozhatók azonban kapcsolatba azzal az örülettel,

ami az 1944. októberi nyilas puccs után bekövetkezett, a zsidóság fizikai megsemmisítésével.

1942 elején Matolcsyban már megérett a szakítás gondolata és erre nagyszerű formális lehetőséget kínált a februári kormányzó helyettes választás a parlamentben. A Nyilaskeresztes párt határozatban tiltotta meg képviselőinek a választáson való részvételt. A megfogyatkozott Matolcsy csoport (Paczolay, Tóth és a két Matolcsy) részt vett Horthy István kormányzóhelyettesé választásán, megszavazta azt és az eskütételen is ott voltak (Horthy István évfolyamtársa volt Matolcsy Mátyásnak a műegyetemen és baráti viszonyban voltak). Ez olyan nyilvánvaló szakítás volt, hogy a pártból való kilépésüket már nem is kellett indokolni, csak bejelentették. Matolcsy belátta – és ezt politikai önéletrajzában is megírja – a belépése a Nyilaskeresztes pártba nagy tévedés volt, reményei, számítása nem váltak be, nem tudta a számára fontos agrárpolitikai folyamatokat kontrolálni, kézben tartani.

Érdeemes a világpolitikai helyzet alakulását áttekinteni, amit Matolcsy is felvázolt politikai önéletrajzában:

1. A nyilas pártba való belépésekor (1940. október)

- A német – szovjet szerződés él és működik, közösen osztották fel és szállták meg Kelet-Európát
- Európa a villámháborúk eredményeképpen Németország lábai előtt fekszik, nincs ember, aki kétségbe vonná Németország primátusát és győzelmét
- Amerika nincs benne a háborúban és nem lehet tudni, belép-e és melyik oldalon
- Magyarország a német-olasz tengelynek köszönhetően visszakapta a Trianonban elvesztett országrészek jelentős részét.
- A Matolcsy féle földreformhoz szükséges időt (20-25 év) a külső körülmények még nem látszanak korlátozni.

2. A nyilas párttal való szakításakor (1942. február)

- Németország hadban áll a Szovjetunióval és a villámháború remélt sikere elszállt
- A német hatalmi pozíció Európában még erős és a Szovjetunióban is eljutottak a Kaukázusig, de a németeknek katonailag már több fronton (Balkán, Nyugat-Európa, Afrika, Szovjetunió, Atlanti óceán, stb.) kell helytállniuk. Már kevés ember van, aki ciánt venne a végső német győzelemre.
- Amerika hadban áll a Szövetséges erők oldalán, s akinek vannak gazdasági ismeretei a hadiipari termelésekről, nyersanyagforrásokról, stb. már kételyeket fogalmaz meg a német fölényel kapcsolatban.
- Magyarország jövője, a visszakapott területek jövője homályos, nagy kérdőjelekkel. Rövidtávon még mindig a németektől függ, hosszabb távon a helyzet egy több ismeretlenes egyenlethez hasonlít.

- A földreformhoz szükséges távlatok eltűntek, kérdésessé váltak.

Matolcsy a Nyilaskeresztes pártból való kilépése után ismét párton kívüli, független képviselőként dolgozott a parlamentben. Így azonban nem volt mögötte politikai támogatottság. A földreform kérdése, megvalósíthatósága a nemzetközi helyzet hosszútávra történő elbizonytalanodása, kiszámíthatatlansága miatt veszített aktualitásából. Ezek voltak a legfőbb okai annak, hogy Matolcsy aktivitása parlamentben nagyon lecsökkent, 1942-ben összesen kétszer szólalt fel, a költségvetési vitában.

VISSZAVONULÁS, MENEKÜLÉS.

1942 nyarán Matolcsy felkereste Keresztes-Fischer belügyminisztert és annak bizonyításaként, hogy támogatni kívánják Kállai Miklós miniszterelnök „kiutat kereső” politikáját – egyébként a miniszterelnökkel Matolcsy igen jó személyes viszonyban volt – felajánlotta bátyja mandátumát (monori körzet) Nagy Vilmos honvédelmi miniszter számára. A Belügyminisztérium megkezdte az időközi választás előkészítését, de közben Nagy Vilmos – egy ellene indított parlamenti támadás következményeként – lemondott a miniszterségről, így az akció hamvába holt.

1943-ban, a Sztálingrádi, Voronyezsi összeomlások után Matolcsy igazolva látta korábbi megérzését, nyilvánvalóvá vált számára, hogy a németek elvesztették a háborút. 1943 nyarán belépett a kormánypártba (Magyar Élet Pártja, MÉP), kis csoportjával együtt. Belépő nyilatkozatában kinyilvánította, hogy „teljes bizalommal viseltetik a miniszterelnök igaz magyar politikája iránt.” 1943. december 1.-én – egy éves hallgatás után – beszélt utoljára a parlamentben, helyeselve Kállai magyar politikáját, törekvéseit. A MÉP-be való belépése és ez a beszéde nagy felháborodást váltott ki a nyilasok körében, élesen támadták Matolcsyt és beigazolván látták korábbi fenntartásukat, hogy ő sohasem volt igazán nyilas.

1943 őszén visszatért az MGKI-be, mint tanácsadó és ismét a tudományos munka felé fordult, a „Felkészülés a tudományos pályára” fejezetben említett két, 1944-ben megjelent publikációja is ezt bizonyítja. Az 1944. március 19.-i német megszállás után teljesen eltűnt a politikai életből, visszavonult, senkivel nem beszélt, nem tartotta a kapcsolatot. 1944. március végén a GESTAPO – zsidó származása miatt – letartóztatta Varga Istvánt, az MGKI igazgatóját (Varga üzent a Nemzeti Bank elnökének, akihez az Intézet tartozott, hogy Matolcsyt tartaná jó megoldásnak az igazgatói posztra). Július 1.-től ki is nevezték őt igazgatónak, amit ő azzal a kikötéssel fogadott el, hogy amint Varga Istvánnak módjában lesz visszatérnie, ő lemond a javára. (A fogságban lévő Varga fizetését továbbra is folyósította feleségének).

Az igazgatói pozíció, a nyári szabadságok, nyaralás, stb. lehetővé tették számára a „rugalmas munkaidőt” ami nem igényelt állandó intézeti jelenlétét. A katonai helyzet gyors romlása nyilvánvalóvá tették a közeli szovjet megszállást, ezért bátyjával közösen elhatározták és el kezdték szervezni a front elől a nyugatra történő menekülésüket. Ez nem volt könnyű dolog, Tamásnak öt gyereke volt (az ikrek másfél évesek), neki pedig három és a negyedik már „útban”. Külön problémát okozott Miklós fia, aki ekkor 7 éves volt, magatehetetlen. A menekülésnek az első fázisa egy hosszabb családi nyaralás volt BÉlatelepen a Verebély családdal, ez lehetővé tette a feltűnés nélküli elszakadást Farmostól és a budapesti lakástól. Nem akarták a menekülés tényét, időpontját, irányát nyilvánosságra hozni. A két család szeptemberben már a Sopron melletti Fertőrákoson volt, Mátyás második fia (szintén Mátyás) ott kezdett iskolába járni. Miklóst – hosszú vívódás után – Farmoson hagyták egy fiatal házaspárnál, akik már korábban a család alkalmazottai voltak, azzal, hogy majd rövidesen visszajönnek érte, csak a front elől menekülnek. Matolcsy még néha megjelent az MGKI-ben és Farmoson is, de október 10.-én elbúcsúzott Szentkirályi Miklóstól, az Intézet főtitkárától – aki az adminisztratív ügyeket intézte – azzal, hogy többet nem jön be az Intézetbe, ismeretlen helyre távozik családjával, de ez egy bizalmas, baráti közlés, nem nyilvános. A Nemzeti Bank elnöke többször üzent neki, kérte őt, de ezekre nem reagált, félt a nyilasoktól a korábbi konfliktusaik miatt. A nyilas puccs idején már nem tartózkodott Pesten.

A parlament és a nyilas kormány december elején Sopronba költözött, ezt a parlamentet azonban a két Matolcsy fivér messze elkerülte, nem akarták, hogy a nyilasok tudomást szerezzenek hollétükről. Sopront már november elején légitámadások érték, majd a támadások fokozódtak, a Matolcsy családok ilyenkor a fertőrákosi kőbányába menekültek a helyi lakossággal együtt, azt használva óvóhelyként. A légiriadók mindennapossá váltak, s bár a front még távol volt Soprontól, ez a környezet is veszélyessé vált. Októberben még jött élelmiszer szállítmány lovas kocsival Farmosról a két családnak, de aztán ez is lehetetlenné vált. Nyilvánvaló volt, hogy a szovjet front megállíthatatlan, decemberben már folyt Budapest körülvétele és megkezdődött az ostroma, sőt a szovjetek elérték a Balaton térségét, így a tovább menekülés nyugat felé elodázhatatlan volt. Az első próbálkozás december végén kudarcba fulladt, mindkét család a saját DKW típusú személyautójába „csomagolt” be a gyerekekkel és a legszükségesebb személyes holmikkal (A többi csomagot később tervezték „utánszállítani”). Nem túl nagy út megtétele után az egyik autó elromlott, megállt. Próbálták javítani, másoktól segítséget kérni, de hiába. Mivel a főút egy vasúti pálya mellett haladt, amin gyakran jöttek-mentek a vonatok, ezeket légitámadások érték. A két család a gyerekekkel árokban, kis facsoportok alatt próbálták elkerülni a közvetlen légitámadásokat, egy éjszakát töltve el ilyen körülmények között. Ez alatt a férfiak megszervezték az visszavontatását Fertőrákosra.

A férfiak folytatták a továbbutazás szervezését, többször átutaztak Bécsbe, de egyre nehezebbé vált a német (osztrák) határon való átlépés, a németek akadályozták ezt. Végül 1945. február elején a két család, csomagjaikkal együtt vonattal indultak el, első lépésben Bécsbe. A férfiak később visszamentek az autókért, de a családok ekkor már a Bajorországi Altötting városkában voltak. Innen két közeli tanyára költöztek ki, Mátyásék Dachrup, Tamásék Bichl nevű tanyákra. Mátyás a bajor gazdának segített be a mezőgazdasági munkába, ennek fejében kaptak egy „kétszobás” szállást a szénapadláson. Altöttingben született meg 1945. április 21.-én – légitámadások közepette – Erzsébet nevű lányuk. Az amerikai hadsereg április végén szállta meg a környéket és megkezdődött a menekülő-bujkáló katonák, SS tagok összegyűjtése és az időközben az Ideiglenes Magyar Kormánytól kapott listák alapján a magyar „háborús bűnösök” felkutatása is. Matolcsy Tamás ez idő tájt bejárt Altöttingbe, a kórházban dolgozott orvosként, ahol megismerkedett egy magyar zsidó menekülttel, aki feljelentette őket az amerikai hatóságoknál. Június 2.-án az amerikai katonai rendőrség letartoztatta őket és különböző foglyotáborokban, gyűjtő és elosztó táborokban tartották őket októberig. Akkor hazaszállították őket Magyarországra. Az ő átadásuk után annyira megromlott az amerikai-szovjet viszony, hogy beszüntették a foglyok átadását.

Matolcsy Mátyás felesége három kicsi gyerekkel ottmaradt egyedül. Miután egyik éjjel volt lengyel hadifoglyok kirabolták őket – az amerikaiak által felszabadított lengyelek hazautazni nem tudtak, élelmiszer ellátásuk nem volt, éjjelente a tanyákon raboltak és gyűjtogattak – átköltöztek Bichlbe, Tamás családjához, hogy együtt nagyobb biztonságba legyenek. Nagyon viszontagságos úton, 1946 nyarán költöztek vissza Magyarországra.

NÉPBÍRÓSÁGI PER, BÖRTÖNÉVEK

Az amerikai hatóságok 1945. október 21.-én repülővel Budapestre szállították Matolcsy Mátyást – több más politikai fogollyal együtt – és átadták a magyar hatóságoknak (Tamás bátyját pár nappal hamarabb hozták haza). A hazai sajtó elsőoldalas cikkekben írta meg, hogy hazahozták a „háborús főbűnös” Matolcsykat. Először az Andrassy út 60-ba szállították, ott kezdték meg a kihallgatását. November 2.-án – miután átvitték a Markó utcai börtönbe – helyezték hivatalosan letartóztatásba. Megkezdődött a „nyomozás” (parlamentari felszólalásaiból, újságcikkeiből idézetek gyűjtése), tanúk kihallgatása és az ő kihallgatása is folytatódott. A gyanúsítás tárgya háborús bűnösség és népellenesség volt. (Ez utóbbi kifejezés akkor a zsidóellenességet fedte). Az ügyészség 1946. február 20.-án készítette el és küldte át a vádiratot a Budapesti Népbíróságra, mindkét tárgykörben fenntartva a vádat. Jellemző a korabeli viszonyokra, a független bírósági ítéletre, hogy a periratok között megtalálható Major Ákos népfő-

ügyész – minden formaságot mellőző, kézzel írt – levele a Bírósághoz, amelyben felsorolja, hogy mi minden maradt ki szerinte a vádiratból, amit a Bíróság vegyen még figyelembe, és mik azok a megnyilatkozásai Matolcsynak (zsidó ügyben) amiket pedig nem kellene inkriminálni, mert akkor Veres Pétert is bíróság elé kellene állítani. A vádirat mai szemmel nézve – még jogászai képzettség, ismertetek nélkül is megállapítható – nem nevezhető megalapozottnak. Különösen, ha összevetjük Matolcsy Mátyás részletes válaszával a vádiratra. Precízen bizonyítja, hogy nem azt mondta, nem úgy mondta, nem az idézett összefüggésben mondta, amit mondott. És csak mondott, de semmit nem csinált. A tárgyalás során több zsidó „kisember” tanúskodott Matolcsy mellett, bizonyítva, hogy mi mindenben segített a „nehéz időkben” is. Ez csak azért érdemel említést, mert alátámasztja azt a megközelítést, hogy Matolcsy antiszemitizmusa nem faji/vallási alapokon nyugodott, hanem földbirtok/vagyoni alapon. A Budapesti Népbíróság a harmadik tárgyalási napon hirdetett elsőfokú ítéletet (1946. április 10.), amelyben a háborús bűnösség vádja alól felmentették, a népellenes vádat alátámasztottnak látták és ezért 10 év fegyházra és teljes vagyonekőbzésre ítélték. Az ügyészség és Matolcsy is fellebbezett, így másodfokon a Népbíróságok Országos Tanácsa (NOT) elé került az ügy. Érdekes megemlíteni, hogy a tárgyalás időszakában Tamás bátyjának sikerült megszöknie az internáló táborból, ahová súlyos betegség miatt a börtönből áthelyezték. Kiment a családjához Németországba, majd együtt Brazíliába emigráltak. Matolcsy Mátyás ügyének NOT tárgyalása is három napig tartott, harmadik napon hirdették ki az ítéletet (1946. november 11.). A NOT megsemmisítette az első fokú bíróság minősítését, a népellenesség vádját nem látta megalapozottnak, és mint háborús bűnöst ítélte el. Az ítéleten is enyhítettek: 10 év fegyház helyett 10 év börtön, amibe beszámít a 13 hónapos előzetes letartóztatás is, a vagyonekőbzés nem terjedt ki az ingóságokra.

Aki a perrel kapcsolatban további, részletesebb információkat szeretne kapni, azt megtalálhatja „Matolcsy Mátyás népbírósági pere” című összeállításban (lásd az Előszó címszó alatt)

A börtönbüntetés letöltését a budapesti Gyűjtőfogházban kezdte, ott a könyvkötészetet is kitanulta. Rabságának helyszíneit a 4. Melléklet sorolja fel kronológiai sorrendben. 1947 elején a Váci fegyházba vitték, ott az asztalos műhelyben dolgozott. Egy év után ismét a Gyűjtőfogház következett. Ez az időszak már egybeesett a kommunista hatalomátvétellel, a börtönviszonyok sokat romlottak, szigorodtak. A politikai foglyokat két csoportra osztották: veszélyesek és nem veszélyesek. Matolcsy a veszélyesek közé került, őket elkülönítették a Gyűjtő Kisfogházába, arra az esetre, ha valami történne, kéznél legyenek. A veszélyeséget nem az ítélet súlyossága, az illető háború előtti pozíciója határozta meg (Szálasi helyettese például nem volt veszélyes) hanem hogy ki tudott hatni az emberekre, ki volt megtörhetetlen, befolyásolhatatlan, szuverén. 1950-ben a börtönök felügyeletét átvette az ÁVH, a politikai foglyoknak minden kapcsolata

megszakadt a külvilággal, a családjakkal. Matolcsy ismét Vácra került, hosszú időt töltött magánzárkába, egészsége megromlott. Itt már verték a foglyokat, kimondottan szadista módszerekkel kínozták őket. 1952 áprilisában ismét visszavitték a Gyűjtőfogházba, ott először a gombüzemben dolgozott, majd a mérnökirodán, de folyamatosan betegeskedett. 1953 júniusában a Gyűjtőben a rabok között elterjedt a hír, hogy Matolcsy meghalt. Erről a család (anyósa, mivel felesége ki volt telepítve Besenyszögre) 1954. február 1. keltezéssel kapott egy szűkszavú információt. A Rákoskeresztúri Köztemető 301-es parcellájában ásták el —jó ÁVH-s szokás szerint —de a család csak az 1990-es rendszerváltás után látogathatta a temetőnek ezt a részét. A család a Famosi családi temetőben állított neki síremléket, felesége mellé "temetve" őt is. Ez írásban kifejezett akarata volt. 48 évet élt, ebből 8 évet börtönben. Aki a fogságban töltött éveiről többet szeretne tudni, olvassa el a "Börtönévek (Adalékok Matolcsy Mátyás életéhez)" című 2011 júniusában készült összeállítást. (lásd az Előszó címszó alatt)

MATOLCSY MÁTYÁS UTÓÉLETE

Matolcsy Mátyás nevét a Rákosi rendszerben (az 1956-os forradalom előtt) csak szitok-szóként lehetett említeni, hallani. Családját kitelepítették, gyerekeit nem engedték tanulni, egyetemre beiratkozni, "osztályidegen" származású lett az egész család. A forradalom után új ellenség került a célkeresztbe, az „ellenforradalmárok” és így az 1945 előtti ügyek háttérbe szorultak. Valójában azonban nem értékelték át, csak nem ezek voltak a politikai ösztűz középpontjában.

A vele kapcsolatos, őt és munkásságát elemző, 1945 utáni publikációk megérnének egy átfogó elemzést. Bár régóta gyűjtöm az ilyen publikációkat, de nem történészi alapossggal, széles körben kutatva. Csak azt raktam el, ami véletlenszerűen – újság, vagy könyv olvasása közben – kezembe került, vagy amire ismerősök felhívták a figyelmemet. A publikációkat önkényesen három nagy csoportba lehet besorolni:

- **A börtöntársak, politikai pályatársak visszaemlékezései.** Ezekről a „Börtönévek. (Adalékok Matolcsy Mátyás életéhez)” című összefoglaló munkámban írtam, itt ezekre a munkákra nem térek ki részletesen. Annyi azonban összefoglalásképpen ide kívánkozik, hogy a visszaemlékezések nagy tudású, nagyformátumú, magyar nemzeti elkötelezettségű, egyenes, őszinte embernek írják le őt.
- **A szovjet-kommunista diktatúra évei** alatt megjelent publikációk, elemzések. Az 5. Mellékletben öt ilyen publikáció található (1, 2, 3, 4 és 5. jelűek). Ezek az elemzések a marxista történelem és társadalom szemlélet alapján állnak, a tényleges megismerésre, a tárgyilagosságra való törekvés nyomai sem fedezhetők fel bennük, ezekkel nem érdemes foglalkozni, vitatkozni. Ezekben szépen kirajzolódik a marxista panel felépítése: népi-

nemzeti→ nacionalista→ jobboldali→ rasszista→ antiszemita→ nyilas→ holokauszt. Ezek a jelzők, bélyegek szépen egymásra csúsznak (csúsztatják őket) és a vád készen áll, védhetetlen.

- **A rendszerváltás (1990) után** megjelent publikációkból 34-et sorol fel az 5. Melléklet. Ezekről érdemes pár szót szólni.

Matolcsy Mátyás szakmai politikai tevékenysége 14 évre tehető, 39 éves korában, 1944-ben befejeződött. Kevés olyan ember van, akinek ilyen rövid munkássága után, 72 év elteltével is van hatása, vissza-visszatér a társadalmi gondolkodás színpadára. Akinek a megítélése olyan sok vitát váltott ki, s akinek a megítélése még most sem került a helyére. Ezt a „helyrerakást” ez az életrajz sem fogja – nem is szándéka – megtenni, de talán hozzájárulhat ahhoz.

A rendszerváltás utáni publikációkban, elemzésekben már érzékelhető változás, bár egyöntetű, gyökeres fordulatról még nem beszélhetünk. A 34 mű alapján tézis-szerű megállapítás még nem tehető, de talán érdemes néhány gondolatot rögzíteni:

- Kezdetben a marxista megközelítés rendületlenül él tovább, részben a tudatos kommunista „ítészek” jóvoltából (pl. az 5. Mellékletben a 8, 9, 13, 14. publikációk), másrészt restségből, a közismert panelek egyszerű átvételéből (pl. az 5. Melléklet 15, 20. publikációk).
- 2007-2008 táján megjelennek az olyan írások, amelyek már saját kutatásokon, a tények figyelembevételén alapulva szakítanak a korábbi marxista pannellel, de még nem adnak átfogó, új megközelítést (pl. az 5. Melléklet 17, 19, 21. publikációk).
- Kiemelkedő szerepe az új, tárgyilagos, a tényeken alapuló értékelési módszer kialakításában két szerzőnek van: Verebélyi Erikának (5. Melléklet 6. publikáció) és Bihari József munkásságának (5. Melléklet 10, 16, 18. publikációk). Verebélyi hatása a további kutatásokra kicsi, mert munkája „csak” egyetemi szakdolgozat volt, Bihari azonban jelentős hatást gyakorolt a szemléletváltásra.
- 2014-15-ben megjelent az „új generáció”, amelynek tagjai a régi marxista paneleket nem ismerve, illetve nem elfogadva alakítják ki saját véleményüket (lásd 5. Melléklet 30, 33, 34. publikációk).
- Végül meg kell említeni Ungvári Krisztián felkészült történész-kutató el-lentmondásos, de megkerülhetetlen szerepét. Kezdetben apostola volt a marxista ítékezésnek (5. Melléklet 9, 28. publikációk), majd folyamatos „enyhülése” tárgyilagosabb megközelítést alkalmaz Matolcsy tevékenységével kapcsolatban (5. Melléklet 25, 29. publikációk). De minden munkájából (különösen az 5. Melléklet 28.) kisugárzik Matolcsyval szemben érzett személyes gyűlölete. Ez egy hivatásos történésznél érthetetlen, elfogadhatatlan, hiteltelenné teszi egész munkásságát. Mint az Előszóban magammal kapcsolatban írtam: „A hitelesség hűvös, történészi megközelítést igényel (kutatást, elemzést, kívülállást, távolságtartást)”

EPILOGUS

Matolcsy Mátyás egy klasszikus antik tragédia hőse volt, illetve lehetett volna. Kiváló képességekkel megáldva, erős, pozitív jellemű ember, akinek küldetése, víziója van. Nem a saját jövőjéről, karrierjéről, hanem a nemzet jövőjéről, felemelkedéséről, annak elősegítéséről. Célja a parasztság, a földművesek földhöz juttatása, új földbirtokrendszer megteremtése. Meggyőződése, hogy az országot, nemzetet csak erős, tulajdonos földművelő parasztsággal lehet hosszútávon megtartani. „Őrgrófok helyett őrpasztokat a végekre!”, adja ki a jelszót.

E célért indított küzdelmében szükségszerűen ütközött a régi rend híveivel: a hitbizományokat birtokló katolikus klérussal, a hazai és külföldi földbirtokos arisztokráciával, és mellettük egy nemzetközi erőter által védett réteggel, a zsidósággal, pontosabban a zsidó nagybirtokosokkal. Célja megvalósításához szövetségesekre lett volna szüksége, megfelelő politikai erőre, támogatásra a törvényhozásban. Politikai támogatást csak parlamenti pártoktól remélhetett, ezért próbálkozott több párttal, de hamar és sorra csalódott mindegyikben. Politikai pályára lépett, de nem volt igazi „politikus”. Sok olyan jó tulajdonsággal rendelkezett, ami elengedhetetlen ezen a pályán: jó szónoki képesség, vitakészség, empátia, karizma, stb., de a kompromisszumkészség nem volt erős oldala. Lehet, hogy bizonyos kérdésekben nem is lehet, nem is szabad kompromisszumot kötni? Nem volt idealista, nem fantazmagóriát kergetett. Víziója a '30-as évek elején még rendelkezett a megvalósításhoz szükséges politikai-történelmi távlatokkal. Programja nem egyszerűen egyszeri földosztás, hanem rendszerváltás. Magyarországon – a megmaradásért, a jövőért – meg kell változtatni a félféudális nagybirtokrendszert és ebből kifolyólag az egész társadalmi berendezkedést. A második világháború kitörése, majd eszkalálódása után az általa feltételezett és igényelt 20 -25 éves távlatok bezárultak. Nem kis lelkiereire vall ennek a felismerése, a kudarc beismerése. Ezt ő megtette. Elbukott. Gyakorlatilag 1942-ben visszavonult a politikától, de a korábbi parlamenti harcokban szerzett három ellenfél közül kettőt elsodort a történelem, de a harmadik ellenfél nem felejtett. Mert módja volt rá és hetedízigen nem szokott felejteni.

Gyakran érte vád Édesapámat a gyakori párt-váltásai miatt, karrierizmussal, gerinctelenséggel és koncepciótlansággal vádolva őt. Idézzük erre az elsőfokú ítéletével kapcsolatos fellebbezésében leírtakat: „... politikai működésem során a különböző politikai pártokban sohasem ezeknek a pártoknak a programjait, célkitűzéseit kerestem, hanem ezekben kizárólag olyan parlamenti erőcsoportosulásokat láttam, amelyek felhasználásával igyekeztem a rendszer erejét megtörni és a radikális földreform ügyét előbbre vinni. Nem helytálló tehát az ítélet azon indoklása, hogy politikai működésem során kizárólag a szélsőjobb irányában fejlődtem (...). Mikor pedig önzetlen célkitűzéseim összeütközésbe kerültek a párt egyéb vonatkozásaival, a konzekvenciákat minden esetben levontam. Álláspontom szerint egyébként nem az a fontos, hogy egy politikus politikai céljainak és

elveinek állandó fenntartása mellett, azok keresztülvitele érdekében a pártkereket változtatja, nem ez ítéendő el egy politikusban, hanem az, ha politikai elveit és célkitűzéseit cseréli fel. Nem a keret, hanem a tartalom a lényeg.”

Az a vád pedig, hogy „politikai szereplése és fejlődése állandóan és folyamatosan olyan politikai pártokban zajlik le, amelyek kétségkívül és kizárólagosan a szélsőjobb fasiszta eszmék szolgálatában álltak” (idézet az elsőfokú ítéletének indoklásából), nyilvánvalóan nem igaz, ezt bizonyítja párttagságainak, pártállásainak tényszerű áttekintése (lásd időrendben a 3. Mellékletben). A 9 éves politikai pályafutása során 5 alkalommal (mintegy 23 – 24 hónapig) volt független képviselő, 2 alkalommal a kormánypártok, egyszer a Kisgazdapárt tagja (mintegy 6 -7 hónapig), amelyek abszolút nem tekinthetők szélsőjobboldalinak. Kétszer próbálkozott saját párt alapításával (mintegy 6 – 7 hónapig), egy alkalommal egy a szélsőjobboldali formáció tagja három hónapig (Magyar Nemzeti Szocialista párt) és 16 hónapig tagja (1942 februárjáig) a Nyilaskeresztes pártnak. Ezt a listát időrendben nézve egyáltalán nem igaz, hogy „politikai fejlődése folyamatosan és kizárólagosan a szélsőjobb irányába mutat”.

Amikor nekikezdtem ennek a nem kis munkának, az indíték, a cél világos volt, de az eredmény meglehetősen kétséges. Az Előszóban is említett cél mellett – hogy a családi utókor számára legyen egy olvasható, megérthető összeállítás Édesapámról és arról a hazug világról, amely őt elítélte és életétől is megfosztotta – volt egy másik, sokkal személyesebb célom is. Édesapám tevékenységével való nyílt, kendőzetlen szembenézés. És ez volt a nehezebb, mélyebb, a szubjektív kérdés. Az olvasható, megérthető, elemző összeállítás önmagában is érték, attól függetlenül, hogy Édesapám hogyan „jön ki belőle.” A dédunokáknak már nem jelentene túl sokat, ha dédapjukról kiderülne, hogy bűnös volt és a társadalom jogos önvédelemből küldte őt a börtönbe. De nekem az Édesapámról van szó. Egész életemben végigkísért – hol direkt módon, hol csak következményeiben – az ő negatív meg- és elítélésének hátrányos következménye. Soha nem „lázadtam” ez ellen Édesapámmal szemben, soha nem „határolódtam el tőle”, soha nem tagadtam meg őt, sőt emelt fővel vállaltam őt következményeivel együtt. De mint minden normálisan gondolkodó ember számára, számomra is elfogadhatatlan az 1944-es nyilas puccs, minden borzalmas következményével együtt. A hosszú kommunista rezsim, de még a rendszerváltás után fennmaradt túlélői is folyamatosan azt mondják, sugallják, hogy Édesapám felelős volt ezekért a borzalmakért. Kezdetben a szubjektivitás szintjén – az én szívemben, lelkemben – nehéz, mondhatni lehetetlen volt megítélni, hogy a családi história, vagy a politikai propaganda áll közelebb az objektív valósághoz, az igazsághoz. Áttanulmányozva a periratokat – amit nem a család, hanem a politika állított össze – nyugodt szívvel teszem le a tollat a munka végén. Édesapámmal kapcsolatban az emelt főnek nem csak családi elkötelezettség lehet az alapja, hanem az objektív valóság, az igazság is. Azzal tisztában vagyok azonban, hogy ennek a történelem szintjén való tisztázásához még sok víznek kell lefolyni a Dunán.

MATOLCSY MÁTYÁS MŰSZAKI - SZAKMAI PUBLIKÁCIÓI

Az alábbi lista azon publikációkat tartalmazza, amelyek alapvetően műszaki, műszaki-gazdasági kérdésekkel foglalkoznak, kapcsolódnak külföldi tanulmányútjaihoz (1929-32 évek), amelyekről tudomást szereztem, illetve egy-egy példánya nálam megtalálható.

1. London földalatti villamosközlekedése. Budapest, 1929. Elektrotechnikai Egyesület kiadványa
2. Nagybritania energiagazdálkodása különös tekintettel szénbánya iparára és az ország villamosítására. Budapest, 1932 Egyetemi nyomda
3. The economics of energy utilization in Hungary after the war. London, January 1930.
4. Német iparvidék villamos energiaellátása. Budapest, 1932. M. királyi József Műegyetem
5. Az „igen nagy” feszültségű kábelek gyártása és üzeme. Budapest, 1931 Királyi Magyar Egyetemi nyomda
6. London, Párizs, New-York küzdelme a pénzügyi hegemóniáért. Különnyomat a Magyar Szemle 1932 évi július 2. számából. Atheneum Nyomda Rt.
7. Írország villamosítása és a Shanoni vízerőmű telep. Előadás a Magyar Elektrotechnikai Egyesületben, ami megjelent az Egyesület kiadásában 1931.

MATOLCSY MÁTYÁS AGRÁRPOLITIKAI, GAZDASÁGI KÖNYVEI, PUBLIKÁCIÓI

1. A mezőgazdasági munkanélküliség Magyarországon. Magyar Gazdaságkutató Intézet 6. sz. kiadványa. 1933.
2. Agrárpolitikai feladatok Magyarországon Budapest, 1934. Soli Deo Gloria Szövetség kiadásában.
3. Az új földreform munkaterve. Budapest, 1934. Révai nyomda
4. Matolcsy Mátyás - Varga István: Magyarország nemzeti jövedelme 1924/25 – 1934/35. Budapest, 1936. Magyar Gazdaságkutató Intézet 11. sz. kiadványa.
5. M. Matolcsy- Varga: The national income of Hungary 1924/25-1936/37. London, 1938. P.S. King and Son Ltd.
6. Harcom a földért. Budapest, 1938. Kézirat. A cenzúra nem engedte megjelenni.
7. Magyarország jövedelem és adóteher megoszlása. Budapest, 1938. Magyar Gazdaságkutató Intézet és az Universitas Nyomda kiadásában
8. Új élet a magyar földön. Budapest, 1938. Cserépfalvi kiadó.
9. Mezőgazdasági termékek árkérdése. Budapest, 1940. Magyar Gazdaságkutató Intézet 18. sz. kiadványa.
10. Tanulmányok a mezőgazdaság köréből:
  - Szesztermelés helyzete Magyarországon
  - Takarmánymérleg
  - Az alföldi homoki szőlők bortermelésének jövedelmezőségeMagyar Gazdaságkutató Intézet 17. sz. kiadványa.

11. Föld, Nép, Élet. A tengelyhatalmak agrárpolitikája és a magyar feladatok. Budapest, 1941. Centrum Kiadóvállalat Rt.
12. Magyarország agrár-munkanélkülisége 1933. Magyar Szemle XVII. Kötet.
13. Az életszínvonal alakulása Magyarországon 1924-44. Budapest, 1944. Magyar Munkatudományi Intézet, Pesti Loyd Társaság nyomdája
14. Magyar mezőgazdaság adósságterhének alakulása 1924-44. Budapest, 1944. Magyar Gazdaságkutató Intézet.

* * *

Bíró László – Tibor György: Nevek és számok. Az utolsó három évben bevallott vagyonok és jövedelmek. A magyar föld megoszlása. *Előszó*: Dr. Matolcsy Mátyás. Budapest, 1937. Szepes és Urbányi nyomda.

Dajkovich Sándor (Kisszeredi): A jog és az igazság viszonya a mai korszakhoz. *Előszó*: Matolcsy Mátyás. Budapest, 1940. Budai Bernwallner Nyomda.

* * *

A nyilas pártagsága alatt megjelent munkái:

- A zsidóság útja (1941)
- A zsidóság föld és házvagyona (Budapesten és a vidéki nagyvárosokban) (1941)
- Föld, nép, élet. A tengelyhatalmak agrárpolitikája és a magyar feladatok. (1941)
- Magyar föld zsidó kézben (1941)
- Vitéz Nagybányai Horthy István Irodalmi és Tudományos Nagydíj alapító dokumentuma. Tervezet, összeállította Matolcsy Mátyás, (1942)

MATOLCSY MÁTYÁS PÁRTTAGSÁGAI, PÁRTÁLLÁSAI

- 1935 függetlenként indul a képviselőválasztáson
- 1935 kormánypárt (Nemzeti Egységpárt NEP) tagjaként lesz képviselő, de néhány hónap múlva kilép a pártból
- 1935-37 független képviselő
- 1937 belép a Független Kisgazdapártba
- 1938 elején kilép a Kisgazdapártból
- 1938 pár hónapig független képviselő
- 1938 késő nyarán megalakítja saját képviselőcsoportját Nemzeti Paraszt és Munkáspárt névvel (összesen öt fő) az 1939-es választásokra készülve.
- 1938 őszén a párt megszűnik, mert három tagja átlép az Imrédy féle pártba. Néhány hónapig független képviselő.
- 1939 elején létrehozza a Nemzeti Frontot a választásokon való könnyebb indulás érdekében, a megszűnt Nemzeti Paraszt és Munkáspárt helyett.
- 1939 A Nyilaskeresztes pártot otthagyo Baky Lászlóval, a Pálffy Fidél csoporttal a választásokra létrehozna egy párton kívüli választási koalíciót a Nemzeti Front tagjainak részvételével. Ennek a formációnak nincs köze a Nyilaskeresztes Párthoz.
- 1940 júniusában a parlamentben bejelenti a Magyar Nemzeti Szocialista párt megalakulását. Ebben Matolcsy a korábbi Nemzeti Front öt tagjával, mint „Matolcsy csoport” vesz részt, nem ő volt a párt vezetője.
- 1940 októberében a Magyar Nemzeti Szocialista párt „egyesült” a Nyilaskeresztes párttal, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy Matolcsy belépett a nyilas pártba.
- 1942 februárjában kilép a Nyilaskeresztes Pártból.
- 1942-43 független képviselő
- 1943 nyarán belép a kormánypártba (Magyar Élet pártja MÉP) és annak balszárnyán pozicionálja magát.
- 1944 őszén megszűnik képviselősége, a nyilas puccs idején már nem tagja a parlamentnek. Elhagyja az országot.

A RABSÁG HELYSZÍNEI (BÖRTÖNÖK) IDŐRENDBEN

Az alábbi felsorolást a különféle megemlékezések alapján állítottam össze, ilyen hivatalos nyilvántartás nem léteik. Mint a későbbi anyagokban is látható néhány helyen, a visszaemlékezők hibáznak egy-egy dátumnál, de a több adat összevetéséből az alábbi felsorolás – ha napra nem is pontos – a sorrendre hónapos pontossággal helyes.

1945 június – 1945 október	Különböző amerikai fogolytáborok Németországban
1945 október	Andrássy út 60 (1945. október 21.-én hozták haza)
1945 - 46	Markó utcai fogház (1945. novembertől)
1946 nyarától	Gyűjtőfogház (Budapest, Kozma utca, a könyvkötészetben dolgozott)
1947 nyara	Váci fegyház, az asztalos műhelyben dolgozott
1948 eleje	Újra a Gyűjtőfogház, írnok
1948 nyara	A Gyűjtő Kisfogházában elkülönítik a „veszélyes” politikai foglyokat, hogy „adott esetben” kéznél legyenek.
1948 karácsony	Egy cellában Viczián Lászlóval és Váró Andorral a Gyűjtőben
1949 nyara	Szigorítás, a Gyűjtő „Kisfogházába” kerülnek a „veszélyesek”. Még teljesen egészséges. Olaszul és franciául tanul
1950 február	Újabb szigorítás, elvették a könyveket. Az ÁVH átvette a börtönök felügyeletét
1950 március	Váci fegyház, ekkor még egészséges. Teljes terror, magánzárkába kerül. Néhány hét alatt lefogyott, meggörnyedt, hallucinált.
1952 április	Ismét a Gyűjtőfogház, gombüzemben dolgozik. Nagyon sovány, mindig éhes, lábai dagadtak
1952 nyara	A mérnökirodán dolgozik a Gyűjtőben
1952 november	ÁVH kihallgatás a Verebély rokonságról. Kicsit jobb egészségi állapotban volt
1953 június	Elterjedt a hír a Gyűjtőfogházban, hogy Matolcsy meghalt. Mellhártyagyulladás, vagy a szíve vitte el, vagy...

MATOLCSY MÁTYÁS UTÓÉLETE.

(Vele kapcsolatos publikációk 1950 után.)

Az alábbiakban rögzíték néhány publikációt, „értékelést” Édesapám tevékenységével kapcsolatban. Elöljáróban ismét hangsúlyozni szeretném, hogy nem vagyok sem történész, sem közgazdász, nem kutatási területem Matolcsy Mátyás tevékenysége, az alábbi lista sem szisztematikus kutatás eredménye, hanem így, vagy úgy beléjük botlottam. A lista biztos, hogy nem teljes, vélhetően nem is reprezentatív. De két dolgot világosan mutat számomra:

- Édesapám 63 évvel halála után sem került le a „napirendről”, szakmai munkássága ma is megkerülhetetlen.
- A hivatkozások, értékelések többségének hangneme, nézőpontja, stílusa az utóbbi 10-12 évben jelentős változáson ment keresztül, tárgyilagossá, objektívvé változott. Erre nagyon szemléletes példa – cseppben a tenger – a Wikipédia változása (lásd 27. hivatkozásban).

1. **Kisfaludy Gyula: „Fajvédelem és földreform Matolcsy Mátyás társadalmiszemléletének bírálatához.”** (Tudományos Szocializmus Füzetek 28. Kiadja a Művelődésügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus oktatási főosztálya 1974. 63 oldal). A munkát alapvetően áthatja, meghatározza a marxista osztályszemlélet. A szerző nem tud, de nem is akar kiszabadulni a szocializmus sémáiból, fogalomrendszeréből, így esélye sincs arra, hogy reálisan leírja Matolcsy pályáját, mozgatórugóit. Bár képességeit, tudományos tevékenységét elismeri a szerző – meglehetősen részletes bibliográfiát is csatol tanulmányához – marxista kötöttségei megakadályozzák abban, hogy a vizsgált korszak társadalmi-politikai folyamataiban való részvételét megértse. A fellelt információkat beleerölteti a marxista filozófia (történelem, társadalom és gazdaságyszemlélet) kereteibe, ami ennek ellenáll, azt torzítja, illetve kihagyja az elemzéséből.
2. **Hajdú Ráfis Gábor: „Régi vita – eleven tanulságokkal. Jegyzetek egy 1937-es polémiáról.”** (Népszabadság, 1978. február 12.) A szerző a Márciusi Front megalakulásának körülményeit elemzi marxista nézőpontból, Ignóty Pál (polgári irodalomtudós) és Bálint György (marxista publicista) korabeli vitája alapján. A cikk azt a marxista megközelítést tükrözi, hogy a Márciusi Front a Dimitrov által 1935-ben meghirdetett antifasiszta

népfront mozgalom alapján a Kommunisták Magyarországi Pártja, a Gondolat és a Válasz folyóiratok szerkesztőbizottságainak, a haladó értelmiségnek „közös teremtménye.” Idéz egy korabeli csendőrségi jelentésből: „A KMP az egységfront analógiájára létrehozatta folyó év márciusában a Márciusi Frontot. Azután - konspirációs szempontból – az írókkal meghívhatja azokat is, akik telve jó szándékkal valóban nemzeti érdekeket kívánnak szolgálni és azért lelkesednek. (Ilyenek: Németh Imre, Matolcsy Mátyás, Szabó Zoltán, Kerék Mihály, stb.)” Majd így folytatja a szerző: „Ha a jelentést aláíró vitéz Selleyi alezredes tévedett is valamelyest, túlságosan messze nem járt az igazságtól.” Azért „cserébe”, hogy a Márciusi Front megalapításában döntő szerep jusson a kommunistáknak, elnézték Matolcsyék pozitív kicsengésű megítélését. Az mégsem volna „ildomos”, hogy a kommunisták egy szélsőjobboldali, antiszemita, nyilas, stb. személyt vonnak be a népfrontba.

3. **A sötétség éveiből. Kovács Imre pere. KRITIKA**, (1987. Szám). Hosszú tanulmány foglalkozik Kovács Imre 1937 októberében tartott perével, amiben a következő bekezdés található: „Kovács Imre peréhez hozzátartozik az a parlamenti interpelláció, amelyet 1937 november 3.-án Matolcsy Mátyás képviselő nyújtott be dr. Lázár Andor igazságügy miniszterhez. Amikor a radikális jobboldal prominens alakja a képviselőházban védelmébe vette a Néma forradalmat, saját céljaira akarta kisajátítani a népi írók mozgalmát. A magyar szélsőjobboldal ekkoriban köztudottan fantáziát látott a fiatal népi tehetségekben, igyekezett a maga táborába vonni őket.”
4. **Tóth Pál Péter szerkesztésében: „Agrárszociológiai írások Magyarországon 1900-1945.”** Kossuth Könyvkiadó, (1984. 435 oldal). A szerző az ELTE Szociológia Intézetében e témakörben végzett kutató-feltáró munkájának eredménye. 25 író (szerző) 1945 előtt megjelent művét idézi, vagy részleteket idéz belőlük. A szerzők között szerepel Kovács Imre, Ilyés Gyula, Veres Péter, Erdei Ferenc, Szabó Zoltán, stb. mellett Matolcsy Mátyás is „Magyarország agrár-munkanélkülisége” című munkájával. (Megjelent a Magyar Szemle XVII. kötetében, 1933-ban). A szerkesztő bevezető tanulmányában szokatlanul mentes a marxista ideológiától, az idézett tanulmányokat nem kommentálja. A könyv végén található az idézett szerzőkről egy 8-15 soros rövid „életrajz”. Matolcsy Mátyásról a következőket írja: „Agrárpolitikus. Tanulmányait a budapesti műegyetemen végezte, Londonban a Schol of Economics-ban, New-York-ban, Berlinben, stb. tökéletesítette. 1935-től 1944-ig országgyűlési képviselő. 1935-ben kormánypárti programmal lépett fel, később a Független Kisgazdapártnak lett a tagja. 1938-ban e pártból is kivált, s az 1939-es választásokon, mint a Nyilaskeresztes Front képviselője került be a parlamentbe.

1943-ban ismét a kormánypárt tagja lett. 1946-ban 10 évi fegyházbüntetésre ítélték.”

5. **Erdész Ádám szerkesztésében: „Kovács Imre: A néma forradalom és Szabó Zoltán: A néma forradalom a parlament és a bíróság előtt.”** Cserépfalvi –Gondolat -Tavan kiadó, (1989.) A könyv a címben jelölt két, 1937-ben megjelent munkán túl a korabeli sajtóból idézi – szószerinti szövegátvétellel – a népi írók (köztük Féja Géza, Kodolányi János, Darvas József, Szabó Zoltán, Kovács Imre, Erdei Ferenc, stb.) publikációit. Matolcsy Mátyás szereplése ezekben az írásokban tényszerű, korrekt, még Erdei Ferenc írásában is. Az utószóban – a szerkesztő Erdész Ádám összefoglaló értékelésében – azonban már átsüt a marxista értékelés. Így ír: „Egy héttel a tárgyalás után került sor a pert követő első nagy tiltakozó akcióra, a kisgazdapárti Matolcsy Mátyás parlamenti interpellációjára, amelynek súlyát az írók és Bartók tiltakozó memoranduma adta. Az interpelláció híven idézi a korabeli „hivatásos” politikai élet reménytelen légkörét. Az igazságügy miniszter, a jobboldal, a szélsőjobboldal csak diszkreditálni akarta a perbefogott írókat: az 1918-19-es forradalmakat idézték és a szociográfiákat magyarelles propagandának állították be. Matolcsynak és bekiabáló képviselőtársainak is a legfőbb gondja az volt, hogy a „zsidóbérencség” vádja alól tisztázzák magukat...”
6. **Verebélyi Erika: „Földkérdés és politikai reformok Matolcsy Mátyás munkásságában” (1935-44).** Szakdolgozat, ELTE, (1994). Témavezető: dr. Szerencsés Károly, 148 oldal). A dolgozat részletesen, megalapozottan mutatja be Matolcsy Mátyás életútját, a földreform vezérelte politikai pályafutását. Jól szemlélteti, hogy az 1945-ben ráaggatott „szélsőjobboldali”, „nyilas” stb. jelzők mögött a valóságban mi jellemezte munkásságát, politikai „mozgásait”. Jelentős szemléletváltás tapasztalható a szerzőnél a korábbi publikációkban megszokottakhoz képest, nagy erénye a tárgyilagos, minden preconcepció nélküli megközelítés. Igen alapos bibliográfiai feldolgozást csatolt a szerző a dolgozathoz Matolcsy szakmai munkásságáról, parlamenti beszédeiről. Az első olyan munka volt a maga idejében, amely figyelembe vehető Matolcsy Mátyás tényleges életútjának, tevékenységének megírásához. Mivel a szerző egyetemi hallgatóként végzős szakdolgozatában „publikálta” csak munkáját, az viszonylag visszhang nélkül maradt a korabeli történészek, társadalomkutatók körében.
7. **A.I. Reformátusok Lapja, (2000 január 16.)** Az újság egy keretes megemlékezés keretében idézi meg szószerinti közlés formájában, a Református Életben 65 évvel korábban (1935. január 12.) megjelent írását Matolcsy Mátyás „Agrárpolitikai feladatok Magyarországon” munkájával kapcsolatban Muraközi Gyula és Farkas István református püspökök elemzésével, nagyon pozitív véleményével. 2000 elején ennek megisméltése jelen-

tősen eltérő értékelés az akkoriban még túlnyomó részben marxista leírásoktól

8. **Murányi Gábor: „Megbicsaklott gondolatok. Egy nyilas értelmiségi: Matolcsy Mátyás”**. HVG, (2001. február 17.) A cikk alapvető célja, hogy a rendszerváltás után megindult történészi kutatások revíziós törekvéseit, a marxista történetírás és szocialista véleményalkotás „érveivel” leblokkolja, jelen esetben Matolcsy Mátyással kapcsolatban. (Nem zárható ki az a feltételezés sem, hogy az Orbán kormányban akkor kinevezett Matolcsy György gazdasági miniszternek akartak „üzenni” ezzel a cikkel). A dolgozat a szokásos marxista szellemben íródott: bizonyos tényeket a prekoncepció érdekében felhasznál, azokhoz igazít, másokat, amelyek nem illenek bele, elhallgat. Annyiban különbözik a cikk a „klasszikus” marxista-szocialista leírástól, hogy kiemeli Matolcsy magas szintű képzettségét, tudományos eredményeit, aki „szakmai képzettségénél és tekintélyénél fogva, mintegy szellemi muníciót és hitelt szállított a háború számos, jogilag, politikailag és erkölcsileg bűnös cselekedeteihez.” A szerző hivatkozik Kisfaludy Gyula 1974-es tanulmányára, valamint Ungváry Krisztián kutatásaira, amelyek kimondottan a klasszikus marxista megközelítésen alapulnak. Matolcsy fő bűnének az antiszemitizmust látatja a szerző, s ez a nyilas puccs szálláscsinálója. Kiragadott, egy-két mondatos idézetekkel támasztja azt alá, egyáltalán nem törődve Matolcsy és a Nyilaskeresztes párt tényleges kapcsolatával, szakításba torkolló szembenállásával. Azért, hogy Matolcsyt elmarasztalhasa a szerző, hogy alkalmazható legyen az antiszemita megbélyegzés, hajlandó Kovács Imrét, Erdélyi Józsefet, Németh Lászlót, Féja Gézát, sőt Darvas Józsefet is az antiszemitizmus vádjával illetni, illetve illethetővé tenni. A „nép-nemzeti, jobboldali, tehát antiszemita, tehát nyilas, tehát holokauszt” egymásra csúsztatása védhetetlen – mert automatikus – a vád. A cikkről nehéz megállapítani, hogy miért íródott: nem részletes tanulmánynak az eredménye, napi aktualitása nem volt (ha csak nem a korábban zárójelben jelzett kinevezés). És mindez a rendszerváltás után 11 évvel.
9. **Ungváry Krisztián: „Értelmiség és antiszemita közbeszéd.”** Beszélő, (2001. 6. sz. 74-92 oldal). A szerző kísérletet tesz a háború előtti zsidó kérdés sokoldalú, tárgyilagos leírására, szakítva a marxista történetírás sablonjaival, kereteivel. Tágabb térben és történelmi távlatokból közelít a Magyarországon a két világháború között kialakult, általánosan elterjedt antiszemitizmushoz. Elemzi a zsidóság gazdasági életben elfoglalt szerepét, említi az 1918-19-ben játszott szerepüket, a társadalom különböző területein elfoglalt helyzetüket, majd a társadalom különböző rétegeiben, csoportjaiban kialakult zsidóellenességet (népi írók, egyházi vezetők, jobb és baloldali politikusok reagálását, stb.). Bemutatja, hogy az antiszemitizmusnak abban az időben más volt a súlya, a zsidókérdés megoldása

nem Auswitz-ot jelentette, stb. A 16,5 oldalas tanulmányból 6 oldal irodalmi hivatkozás és lábjegyzet. A fennmaradó 10,5 oldalból 4 oldal foglalkozik Matolcsy Mátyás tevékenységével. Ennek az aránytalanságnak nem látni a racionális magyarázatát. Különösen akkor, ha tudjuk, hogy Matolcsy politikai aktivitásának a középpontjában a földreform állt, nem a zsidókérdés megoldása. E két téma Matolcsynál a zsidó nagybirtokok (tulajdonok és bérlemények) elvételében és szétosztásában találkozott. Miközben a szerző inkább megbocsájtó a baloldali személyek (Szekfű Gyula, Bibó István, Erdei Ferenc, Darvas József, stb.) antiszemitizmusát illetően, addig nem hagy kétséget a felől, hogy felelősnek tartja Matolcsyt a nyilas rémuralom tetteiért. Így ír: „1944 márciusa után a Gazdaságkutató Intézet igazgatójává nevezték ki. Ami ezután történt, ahhoz nem volt közvetlen köze. Személyesen nem vett részt a deportálások lebonyolításában és a zsidó vagyon újraosztásában. Erre azonban nem is volt szükség. A piszkos munkára bőven akadt jelentkező, miközben Matolcsy a tudás elefantsontornyából szemlélte az eseményeket, sőt adott esetben embereket is mentett. Gondolatai eredeti szándékának megfelelően életre keltek és megvalósításuk már nem a tudományos szakember feladata volt.” Írja ezt, annak tudatában, hogy Matolcsy 1 év 4 hónap tagság után 1942 februárjában szakított a nyilas párttal, sőt annak politikai ellenfelévé vált, 1942-ben visszavonult a politikai élettől. Belátta, hogy az általa 20-25 évre tervezett általános földreform előtt – a háború alakulása miatt – bezárult az időtávlat, az országnak nem lehet más feladata, mint a lehető legkevesebb veszteséggel kijönni a háborúból.

A tárgyilagos elemzéssel induló tanulmány a végén belecsavarodik Matolcsy felelősségének abszolutizálásába a magyar értelmiség vonatkozásában. Nehezen érthető gondolatmenet. A szubjektív indulatok által vezérelt torzítások, csúsztatások nem méltók egy tárgyilagos, higgadt történész által írt tanulmányhoz.

10. **Bihari József:** „Európa útján a Tápió-vidék művelődéstörténeti emlékeivel.” Kiadó: Nagykáta város Önkormányzata, (2003. 465 oldal, Pozsgay Imre előszavával). Az igen alapos gyűjtőmunka eredményeképpen a szerző bemutatja azon személyeket, akik a Tápió vidéken születtek, onnan származtak vagy ott éltek és munkásságukkal gyarapították a vidék, az ország kultúráját (irodalom, festészet, szobrászat, zene), tudományát, meghatározó szerepet játszottak a politikában, a nemzet életében. A mintegy 40 jeles személyt bemutató könyv 40 oldalt szentel Matolcsy Mátyás életének, tevékenységének az ismertetésére. Alapos felkészültséggel, minden előítélet nélkül mutatja be Matolcsy pályafutását, tudományos, irodalmi-közéleti és politikai tevékenységét, ok-okozati összefüggésekben mutat rá Matolcsy lépéseire, azokra is, amelyek a történelem ismeretében ma már hibás politikai döntésnek számítanak. Így összegzi a szerző a tanulmá-

nyát: „Minden ellentmondásosságával együtt tudományos munkája és közéletisége (...) megérdemli, hogy Matolcsy Mátyás és Matolcsy Tamás munkássága történelmi igazságot kapjon itt a Tápió mentén. (...) Megérdemelné azt a figyelmet és gesztust Farnos községtől, hogy a falu kiemelkedő egyéniségének életútját, közéleti tevékenységét, a családnak a községhez való kötődését feldolgozzák, (...) és a sok hiteltelen mendemondát történelmileg hitelesen örökítsék meg.” Bihari ezen munkája és későbbi publikációi is jelentős fordulatot hozott Matolcsy Mátyás tevékenységének, szerepének megítélésében. Több, Matolcsy Mátyással foglalkozó szerző későbbi publikációjából kiérződik Bihari megközelítésének, tárgyilagos nézőpontjának hatása.

11. **Pozsgai Imre: Előszó Bihari József „Európa útján a Tápió-vidék művelődéstörténeti emlékeivel” című könyvéhez.** (2003). „A kötetben egész drámák tárulnak elénk... ilyen dráma rejlik Matolcsy Mátyás történetében. Egy nagy képzettségű, világjárt közgazdász és politikus, aki a népi írók, falukutatók társaságában edzette szociális érzékenységét, a föld népe iránti vonzalmát, aki eljut a szélsőjobboldalig, majd sorsát a háborús bűnösök felett ítélkező népbíróság pecsételi meg.” – írja politikusként, aki az MSZMP Központi Bizottságának tagja is volt, ott szocializálódott, de később felismerte, hogy a hazugságokkal le kell számolni.

12. **Beke Ferenc: Tápió-vidék és Európa. Helytörténet a globalizáció korában.** Tápigyörgye (2003 december) A szerző Bihari József fenti könyvéről ír recenziót. Elemzésében azt írja: „Akadály lehetett volna a szerző munkájában (...) egy ellentmondásos személyiség szerepe. Matolcsy Mátyás közgazdászról beszélek, aki egy időben a népi írók köréhez számított, mégha sok vonatkozásban ellenkező nézeteket vallott... Bihari József az irodalomtörténet feladatát végezte el, Matolcsy Mátyás teljes pályaképének tárgyilagos felvázolásával.”

RUBICON: Kik voltak a nyilasok? (2004/11. szám). A folyóirat teljes száma a nyilasokkal, a nyilas uralommal foglalkozik, két vonatkozásban Matolcsy Mátyással is. Az egyik összeállítás:

13. **„Fekete lexikon, 43 nyilas életút”.** A 43 rövid életrajzhoz (10-35 sor) 9 esetben fényképet is közölnek. Matolcsy életrajza (30 sor) a mai baloldali séma szerinti, nem nevezhető negatívnak, a felsorolt tények önmagukban igazak. Az meglepő, hogy mellékelt fényképe négyszer olyan nagy, mint a többi fénykép, így azonnal vonzza az olvasó szemét. A rövid életrajzok alapján nem lehet megállapítani, hogy mi alapján történt a lista összeállítása. A 43-ból 27 személy részvett az 1944. október 15.-e utáni nyilas uralomban, de 16 nem; sőt ezek közül többen (mint Matolcsy is) szakítottak a nyilasokkal. Az pedig, hogy valaki 1936-41. között tagja volt valamilyen nyilas mozgalomnak, még nem tűnik elég indoknak felvenni őt a „Fekete

lexikonba”. (Ezen az alapon mennyi kommunista párttag kerülhetne be ma egy „Vörös lexikonba”?) Mivel a folyóiratszám többi cikke, tanulmánya a nyilas uralom rémtetteivel foglalkozik, értelemszerű a sugalmazás (bár így kimondva nincs!), hogy a „Fekete lista” szereplői felelősek ezért. Úgy tűnik a rövid életrajzokból – bár egyértelműen nem bizonyítható – hogy a szokásos marxista összemosásból: szélsőjobb – antiszemitizmus – nyilas rémuralom – holokauszt, a második volt e névsor összeállításánál a mérvadó.

14. **Paksa Rudolf**: „**Az új Európa**” című tanulmánya a másik Matolcsy Mátyással foglalkozó cikke a lapnak. Az Új Európa című, havonta megjelenő folyóiratot Matolcsy alapította 1942 februárjában és kezdetben főszerkesztője is volt. 1944 szeptemberében jelent meg az utolsó szám (összesen 32 szám látott napvilágot). A szerző Matolcsyról ugyanazt az életrajzi összefoglalót adja, mint ami a „Fekete lexikonban” megjelent. Matolcsy 18 cikket írt a 32 számban a legkülönbözőbb témákban, ebből egy foglalkozott a zsidó kérdéssel: „A zsidó birtokok felszámolása és a helyes birtokpolitika” című, az első számban megjelent cikke. A szerző Paksa így jellemzi a folyóiratot: „Matolcsyhoz hasonlóan a lap későbbi szerzői is elkötelezett szélsőjobboldaliak, magyar nemzetiszocialisták voltak.” Az elemzésből kiderül, hogy a folyóirat leginkább „népiesség, fajbiológia és zsidókérdés” területén megjelent cikkek miatt marasztalható el. Érdemes megjegyezni, hogy Matolcsy a következőket írja politikai életrajzában az Új Európáról: "A Nyilaskeresztes pártból való kilépésem után a lapot – néhány szám megjelenése után - be akartam szüntetni. Ez nem sikerült, mert Kállay Miklós miniszterelnöknek a szándékomat bejelentettem, ő azonban nem engedte ezt, sőt, a miniszterelnök sajtóalapjából fedezte a nyomdászamlát, mert a megszüntetés kellemetlen lehetett volna az ő néhez politikai akcióiban. A lapnak határozott irányvonala nem volt, később a szerkesztést átadtam Császár Bélának.” A lap példányszáma igen alacsony volt.
15. **Kuczsa Péter**: „**A Tápió-vidék könyvészeti és bibliográfiája a kezdetektől 1945-ig.**” (Kiadta a Vendégváros Tápió-vidék Egyesület, 2004. 119 oldal) A mintegy 140 Tápió-vidékről elszármazott szerző szép és szakirodalmi munkáit veszi számba egy rövid életrajzi ismertetés mellett. Matolcsy Mátyásról bő egy oldalas megemlékezés található a könyvben, fényképpel és az „Új élet a magyar földön” című könyve fedőlapjával. A terjedelmi korlátok miatti rövid megemlékezés pontatlan és nem teljes, a korábban közkézen forgó panelek átvételén alapszik.
16. **Bihari József szerkesztésében: „Meghívó Dr. Matolcsy Mátyás centenáriumi emlékülésére.”** (Kiadta: Farnos önkormányzata, Boros Zoltán polgármester, 2005. 32 oldal) A sok fényképpel, dokumentummal kiegészítve

szített kis könyvben Bihari József írt egy összefoglaló ismertetést „Matolcsy Mátyás centenáriumi emlékezete” címmel, amit az emlékülésen előadás formájában is elmondott. (6 gépelt oldal) Ugyanaz a tárgyilagos, reális hangvétel jellemzi, mint a fentebb bemutatott munkáját, tulajdonképpen ez az előadás tekinthető a korábbi részletes elemzés alkalomhoz igazított összefoglalásának.

17. **Együtt 6:** Pest megye 6. Számú választókerzetének havilapja. (II. évfolyam, 2005 március). A lap tájékoztatást ad Matolcsy Mátyás születésének centenáriumi emléküléséről, ismerteti annak programját. Méltatja Matolcsy Mátyás tevékenységét a Tápió-vidék parasztságáért, jelzik, hogy több faluban a Kiszgazdakör tiszteletbeli tagjává választotta. Idézetet közölnek a Parlamentben elmondott egyik beszédéből, amelyben a kormány semmit nem tesz a falusi emberek boldogulásáért. A lapban közölt nagy keresztretjvénynek a megfejtő szavai: „DR MATOLCSY MÁTYÁS, HARCOM A FÖLDÉRT, ÚJ ÉLET A MAGYAR FÖLDÖN.”
18. **Bihari József: Tápiómenti hetes.** (VI. évfolyam 2005 március 3.) Az egy oldalas, részletes elemzésében a szerző – a tőle már korábban is látott alapossággal – bemutatta Matolcsy Mátyás életét, munkásságát, „harcát a földért”. Tényekre, adatokra támaszkodó elemzésében történelmi, társadalmi kontextusba helyezi Matolcsy tevékenységét, teljes mértékben szakít a Matolcsyval kapcsolatos marxista sablonokkal. Ezt írja: „Tény, hogy országos jelentőségű személyiség volt, akiről az idősebb Farmosiak tisztelettel és szeretettel emlékeznek.”
19. **Romány Pál: „Föld– Sors– Politika. Dr. Matolcsy Mátyás sorsa és könyve, és az akkor elmaradt földreform.”** (A Kiskunfélegyházán 2007-ben megtartott „Föld és társadalom” konferencián elhangzott előadás, megjelent a konferencia kiadványában, szerkesztette Bánkiné Molnár Erzsébet, kiadta a Kiskun Múzeum Baráti Köre). A szerző agrártörténész, az MTA doktora, a Kádár rendszerben volt földművelésügyi miniszter. A szerző Matolcsy „Agrárpolitikai feladatok Magyarországon” című könyvét elemzi (Szekfű Gyula előszavával 1934-ben jelent meg). Részletesen bemutatja Matolcsy korabeli helyzetelemzését és nagyon pozitívan értékeli javaslatait, földreform tervét. Matolcsy politikai tevékenységéről a tanulmány végén röviden, higgadtan, már nem fasisztázva, nyilasozva a következőket írja: „Matolcsy Mátyás mindezt látta és szembeszállt vele. (Mármint a földbirtokrendszer megoldatlansága, problémái). Szóban és írásban. Ez volt az érdeme. Nem ismerte fel viszont (?) hogy folytonosan új támogatókat keresve a pártokban, méltatlan helyzetbe manőverezte magát. Ez lett a tragédiája. Bajorországból amerikai fogságból adták át 1945-ben az itthoni bíróságnak. Védelmében tanúskodott az író-politikus Kovács Imre is, akivel 1936-ban végiggyalogolta az országot, az uradal-

makat. Az emigráns Kovács Imre Amerikában így emlékezett rá: 'Matolcsy Mátyás képviselő jobb sorsra érdemes ember volt, (...) egyike azoknak, aki felmérte Magyarországot agrárpolitikailag. Csak éppen rosszul politizált.' Elítélték. Mindez már egy másik történet. A fogházból 1955-ben szabadult volna ötven évesen, ha megéli. A Tápió-vidék emlékezett meg róla születésének 100. évfordulóján."

20. **Gyurgyák János: „Ezzé lett magyar hazátok. A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története.”** (Orbis Kiadó, 2007. 651 oldal). A szerző igen széles kontextusban tárgyalja a címben jelzett kérdést. Matolcsy Mátyás sokféle összefüggésben szerepel a könyvben, a szerző világosan leírja Matolcsy szembenállását Szálasival, a nyilas mozgalom lényegével, de több megállapítást átvesz a korábbi sablonos Matolcsy leírásokból. Valójában e könyvben Matolcsy nem főszereplő, véleménye csak bizonyos esetekben, bizonyos gondolatkörben van röviden megidézve.
21. **Bellák Frigyes: 55 éve hunyt el Matolcsy Mátyás Dr.** (Magyar Nemzet, 2008. Június 12.) „Matolcsy Mátyás dr. (1905-1953) gépészmérnök, közgazdász, ökonomista író, szélsőjobboldali országgyűlési képviselő és igaz magyar hazafi Budapesten született...” kezdődik a megemlékezés. Meglepően tárgyilagos, tényeken alapuló írásban mutatja be Matolcsy életútját, sok olyan adatot, információt is szerepeltet írásában, amelyek nem találhatóak meg Bihari József fentebb idézett munkáiban. Több pontatlanság, tévedés is szerepel a megemlékezésben, ezek azonban teljesen politikamentesek, nem a marxista sablonok átvételéből származnak. Örömteli „új hang.”
22. **Romány Pál: „A tévelygő 'apostol'. Matolcsy Mátyás és az elfelejtett agrárpolitika.** (Tanulmány a „Magyar agrárpolitikusok a XIX. és XX. században” című könyvben, szerkesztette Sípos Levente, 2010. Napvilág Kiadó, 292 oldal). A szerző 22 oldalas tanulmánya szintén Matolcsy „Agrárpolitikai feladatok Magyarországon” című könyvével foglalkozik, mint fentebb említett publikációja, annak kiérleltebb, jobban dokumentált továbbfejlesztése, sok szempontból bővítése. Ennek a dolgozatnak a szerkezete is tisztább, jobban segíti Matolcsy törekvéseinek és tragédiájának megértését. A végén idézi Kovács Imre (Nemzeti Parasztpárt alelnökeként tett) tanúvallomását Matolcsy népbírói perében: „...az a munka, amelyet kifejtett a parasztság és a földreform érdekében és az a néhány valóban szép év, amelyet együtt töltöttünk” kötelezi őt erre a tanúvallomásra. „Matolcsyt a földreform megvalósításának lehetősége utáni vágy hajtotta egyik pártból a másikba. Nem volt karrierista, mert akkor nem az ellenzéki pártokban kereste volna az elhelyezkedését. Politikailag tájékozatlan volt, de a földreformot mániákusan meg akarta valósítani.”

23. **Kuruc Infó (KI): „Matolcsy: Vándoroljon ki innen a zsidóság!”** (Lap-
szemle. Extra 2011.06.15.) A KI idézi Matolcsy a II. zsidótörvény tárgya-
lásakor elmondott országgyűlési felszólalását – a teljes szöveget, szó sze-
rint –, de előtte közöl egy rövid életrajzot. Az életrajz első része bővebb,
pontosabb a manapság „szokásos” összefoglalóknál, a végén azonban
nincs említés a nyilas párttagságáról és befejezésként idéz Marschalkó
'Országghódítók' című írásából: ....„Matolcsy Mátyást, a kiváló magyar
szociálreformert dr. Benedek (Blau) Imre ÁVH-s százados ölte meg ak-
ként, hogy midőn 1953-ban a börtönben megrohanta az angina pectoris,
halálos ágyánál a zsidóktól ellopott aranyak felől érdeklődött, majd sóol-
dat injekcióval átszállította a másvilágra.” Az idézett Matolcsy beszéd lé-
nyege, hogy a zsidó földbirtokok kérdésében a törvény nem elég szigorú a
„kötelező átengedés” ügyében. (a parasztság közötti szétosztásra, megvál-
tással). A beszéd több része – különösen mai szemmel, a társadalomba
rögzült, rögzített szóhasználatok, fogalomrendszer alapján – zsidóellenes,
különösen, ha nem a beszéd lényegi gondolatmenetét követjük. Nagy kér-
dés, mért jelentette meg a KI ezt a beszédet most? Maga adja meg a vá-
laszt: Matolcsy Mátyást a jelenlegi gazdasági miniszter – Matolcsy
György – nagyapjaként mutatja be. Amikor kiderül ennek az állításnak a
valótlansága, így módosította a KI korábbi utalását: „Tudomásunk szerint
Matolcsy Mátyás a jelenlegi nemzetgazdasági miniszter Matolcsy György
nagyapja volt – írtuk korábban. Úgy tűnik azonban, hogy tévedtünk, a mi-
niszternek még ennyi jó tulajdonsága sincs.” Mindebből nyilvánvaló a
közlés politikai hátsó szándéka. Már csak az a kérdés, hogy ki mozgatja a
KI-t?
24. **Romsics Ignác: A Trianoni Magyarország első két évtizede. Mérlegen a
Horthy korszak.** Rubicon, 2012/1-2. A történész szerző 17 oldalas ta-
nulmányában tárgyilagos alapossággal elemzi a Horthy korszakot az aláb-
bi fejezetcímek alatt: Oktatás, Kultúra, művelődés, szórakozás, Társadal-
mi viszonyok és szociálpolitika, Gazdasági teljesítmény, Politikai rend-
szer, Revízió és hadsereg, Mérleg. A szerző Szentgyörgyi Albert és
Klébersberg Kunó név szerinti említésén kívül csak Matolcsy Mátyásra
hivatkozik, akinek számításait idézi: „az egy főre jutó éves átlagjövede-
lem 1930 – 31-ben hazánkban 543 pengő volt. Az összlakosság közel 20
%-ára becsülhető középréteg ennek mintegy kétszeresét kereste, a 0,6 %-
ot kitevő felső réteg ennek 33-szorosát. A mezőgazdasági napszámosok és
cselédek jövedelme alig érte el a 200 pengőt. Ezek a különbségek na-
gyobbak voltak, mint az USA-ban, vagy Németországban”
25. **Ungvári Krisztián: Népiirtás és szociálpolitika. Diszkrimináció és anti-
szemitizmus Magyarországon, 1919 – 1944.** (2012). Ez a munka a
2001-ben publikált „Értelmiség és antiszemita közbeszéd”-nek az átdol-
gozott, korszerűsített változata. A Matolcsy Mátyással foglalkozó 5 olda-

las rész sokat változott a korábbihoz képest, a nyilvánvaló hibákat, valótanságokat, torzításokat kihagyta a szerző és beépített reális tényeket, adatokat is új munkájába, mindez pozitív változást hozott. Amiben nincs változás, az a Matolcsyval szembeni dühös, szubjektív indulat, ami megakadályozza a szerzőt abban, hogy az adott korban, adott körülmények között reális, hiteles képet alkosson Matolcsyról. Kár.

26. **Bihari József: Tápiógyörgye kisipara.** Faliújság – Tápiógyörgye, 2012 október. A szerző részletesen adatolt tanulmányában számol be a községben a kisipar kialakulásáról és fejlődéséről. Ebben hivatkozik Matolcsy Mátyásra, „Új élet a magyar földön” című könyvére, aki leírta, hogy „tíz év átlagában a kisipari termelés nettó értéke („hozzáadott” értéke) Magyarországon 38,8 %-a volt a gépipar termelésének, tehát jelentősége óriási”
27. **WIKIPÉDIA Matolcsy Mátyás (1905 febr. 24. – 1953 jún. 20.)** címszó alatt 2013 április 17.-e előtt Matolcsyról a klasszikus marxista leírás volt található. Ekkor tettem fel az általam megírt reális, higgadt életrajzot, ami a jelenlegi életrajznak egy kicsit tömörebb változata volt, a lényeg azonban megegyezett. Ez volt fenn 2013 június 6.-ig, amikor is a szerkesztők lecserélték a jelenleg is látható változatra. Ez a változat sokkal tárgyilagosabb az eredetinél, látszik, hogy néhány adatot átvettek az én verziómból, de ez a változat sem az igazi Matolcsy Mátyás jelentőségét mutatja be. A szócikk nagyon rövid, hogy ezzel is csökkentse Matolcsy jelentőségét.
28. **Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt, Matolcsy Görög tudja, hogy hazudik.** STOP.hu interjú, 2013. 02. 04. Az interjút ismertette a HVG.hu portál is. Az interjú alapvetően kormányellenes irányultságú, az ügynökakták zárolására, a Horthy korszak kultuszának építésére, Matolcsy György gazdasági miniszter nyilatkozatával kapcsolatos kérdésekre Ungváry nem történészként, hanem politológusként és igen elfogultan nyilatkozik. Matolcsy Györggyel kapcsolatban azt mondja: „A történet attól igazán szép, hogy Matolcsy Györgynek pontosan tudnia kell, hogy hazudik. Olyan családról beszélünk, amelynek komoly érdemei vannak a zsidók és németek gazdasági megsemmisítésében. Akikről szívesen lemondunk volna: negyedmillió erdélyi zsidó – mondta 1940 decemberében, a 2. Bécsi döntés után Matolcsy Mátyás, a mai miniszter nagybátyja. Persze vagyonukról, kulturális kincseikről nem szívesen mondott volna le. Ennél szörnyűbb halálos ítéletet a nemzet felett kevesen mondtak, mint Matolcsy Mátyás...” A fentiekből az a nyilvánvaló, hogy nem Matolcsy György, hanem Ungváry hazudik. Alapos történész ismereteit félretéve (Matolcsy Mátyás nem nagybátyja Matolcsy Györgynek, még csak nem is közeli rokona, Matolcsy Mátyás soha nem mondott halálos ítéletet a zsidóság, pláne nem a nemzet felett) szubjektív indulatainak utat engedve nyilatkozik. Érthetetlen személyes gyűlölködése.

29. **Ungvári Krisztián levélváltásunk Édesapámmal kapcsolatban** (2013 november – december). Ungváry levélben kérte, hogy küldjem el neki Édesapám börtönveit feldolgozó munkámat. A levél udvarias, de hangulatában ellenséges, lekezelő volt. Válaszom pozitív volt megígértem a kért anyag megküldését, de kis türelmét kértem, hogy a személyes, családi vonatkozású részeket, amik nem taroznak a szélesebb nyilvánosságra, kivegyem belőle. Válasz jelentős hangváltozást tükrözött. Viszontválaszomban nyugtáztam a hangnem változást és reményemet fejeztem ki, hogy ez lehetőséget biztosíthat majd az egyenlő pozíciókból induló eszmecserére. Ezt követően még két oda-vissza levélváltás történt egyre barátságosabb hangnemben. Megküldtem a kért anyagot, de ezt követően az őr részéről megszakadt a kapcsolat.
30. **Ágoston Balázs: Matolcsy Mátyás a tragikus hős.** KÁRPÁTIA 2014 szeptember-októberi száma. Az ifjabb jobboldali (népi-nemzeti, konzervatív) újságíró nemzedék tagja, akinek a II Világháború előtti események már történelem és kilépett a kommunista világnézeti marxista történetírás klišéiből, paneljeiből, aki a tények kutatása alapján már maga alkot véleményt. „A 20. Század legjelesebb, de tragikus sorsú agrárközgazdászaként” említi Matolcsyt. Tárgyszerűen bemutatja életútját, a korabeli földbirtok rendszert, annak szükségszerű reformját, Matolcsy földbirtok reformját, amely szerint az agrárium átalakításához 20 – 25 évre lesz szükség, aminek része az oktatás, a szövetkezeti mozgalom fejlesztése, a hitelképesség biztosítása, új technológiák (pl. öntözés) bevezetése. Ágoston tárgyilagosan bemutatja, hogy Matolcsy országgyűlési képviselőként folyamatosan kereste a politikai támogatást a parlamenti pártok között. Nyolc pártnak volt időszakosan tagja, 1940 októbere és 1942 februárja között a Nyilaskeresztes pártnak is. Ez a 16 hónap rányomta bélyegét munkáságának háború utáni megítélésére. Hiába szakított nyilvánosa a nyilas párttal, hiába vonul vissza a poétikából 1943-ban „Matolcsy a magyar intelligencia ritka tüneménye volt, egyesült benne a népet forrón szerető hazafi és a sorskérdéseket racionális alapossággal feltáró elemző, azokra reális szakpolitikai programot kidolgozó tudós. Nem az ő hibája, hogy a magyar megújuláshoz nem talált megfelelő politikai hátteret. Elbukása nem csak saját magára jelentett tragédiát, hanem a széles paraszti rétegek számára is” zárja értékelését.
31. **Bihari József – Kucza Péter: Tápiógyörgye Anno. Képes történelem.** (2014 július 26) A szerzők elemzik a Tápiógyörgyén kialakult kedvező változásokat a birtokviszonyok területén az 1930-as években és igen pozitíven említik Matolcsy Mátyás közgazdász-mérnök „Új élet a magyar földön” című munkáját, valamint a nagykatái járás országgyűlési képviselőjeként a földreform területén kifejtett tevékenységét.

32. **Tőke – Piac – Gazdaság** a Valutacsoda alapítvány magazinja,(2015/1 szám)
Dr. Varga István közgazdász emlékére készült kiadvány bemutatja Dr. Matolcsy Mátyás – Dr. Varga István 1936-ban írt „Magyarország Nemzeti Jövedelme 1924/25 – 1934/35” című munkát, mint a magyar nemzeti jövedelemszámítás kezdetét, bölcsőjét.
33. **Vass Krisztián: Földön fekvő.** Demokrata (2015 május 13.) A szerző az MSZP (szocialisták) állandóan változó, de a nagybirtokokat preferáló birtokpolitikájával foglalkozik. Támadják a miniszterelnök (Orbán Viktor) földbirtok koncepcióját, aki azt nyilatkozta, hogy „mezőgazdaság 80 %-ának kiscgazda alapon kell állnia”. A szocialisták szerint ez nem megvalósítható cél, a kis és közép gazdaságok nem tőkeerősek, nem versenyképesek a nagybirtokkal a világpiacon. A szerző idézi Matolcsy Mátyás földreform tervezetét: „A mezőgazdasági termelés fejlesztése (...) csak úgy érhető el, ha a mezőgazdasági lakosság kihasználatlan munkaképessége a kiscgazdák gazdálkodásában értékkelé átrealizálódik (...). A jövedelemelosztás egyenletesebbé tételének leghatásosabb módja a mezőgazdasági termelés jelen struktúrájának megváltoztatása.” Ugyancsak Vass Krisztián idézi Matolcsy Mátyást a Magyar Időkben (2015. 12. 9) a neoliberális (MSZP, LMP) véleményalkotókkal vitázva: A hazai liberalizmus huszadik századi története nem más, mint a mezőgazdasági nagyüzem gyámolítása. Matolcsy Mátyás már a harmincas években követelte Magyarország feudális berendezkedésének és gazdasági liberalizmusának felszámolását (...) önálló, független kiscgazda társadalom felnevelését.” Matolcsy 1938-ban leírt gondolatai ma is roppant időszerűek”.
34. **Tőke – Piac – Gazdaság** magazin (I. évfolyam 2015/1 és II. évfolyam 2016/2-3 számai) megemlékezik Matolcsy Mátyásról, aki a Magyar Gazdaságkutató Intézetben, angliai tapasztalatai alapján kidolgozta a magyar nemzeti jövedelemszámítás módszerét és tíz évre visszamenőleg (1924/25 – 1934/35) elkészítette éves bontásban Magyarország nemzeti jövedelmének alakulását. Azóta van hazánkban nemzeti jövedelem számítás. A módszer szakmai-tudományos kérdéseit Varga Istvánnal (MGKI igazgatója) közösen publikálták magyar és angol nyelven.